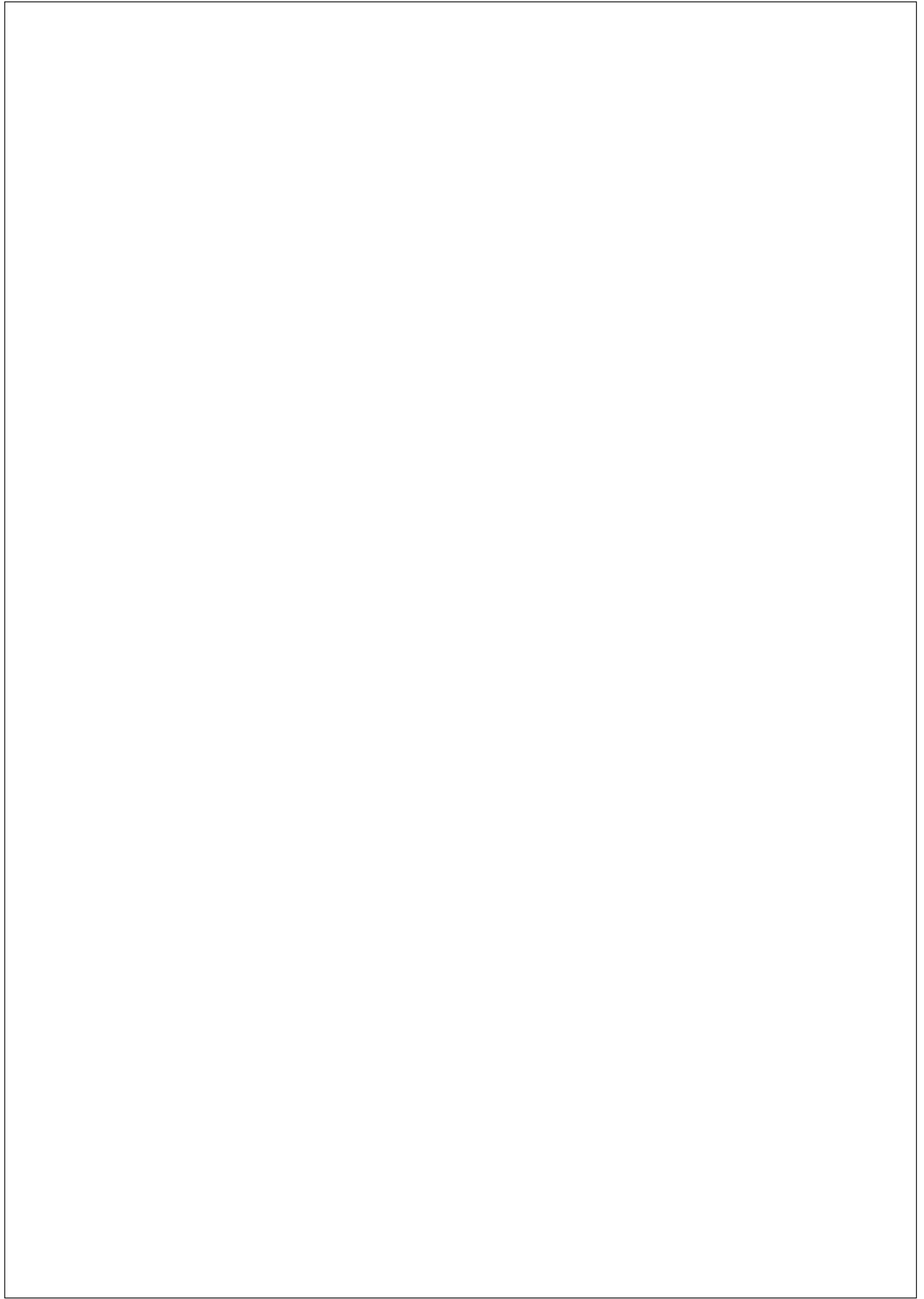

(advertentie)

(advertentie)

KLASSE

Maandblad voor Onderwijs
in Vlaanderen

Uitgegeven door het
Vlaams Ministerie van
Onderwijs

Redactie

Patrick De Busscher,
Leo Bormans, Gaby De Moor

Koningsstraat 138
8ste verdieping
1000 Brussel

Tel. redactie 02-211 46 60
02-211 46 61

Tel. abonnementen en
administratie 02-211 46 58
Telefax 02-210 54 09

Productiesecretariaat

Anny Lecocq

Administratie

Diana De Caluwé

Verantwoordelijke uitgever:

F. De Smul, Koningsstraat 150,
1000 Brussel.

Voorzitter Redactiecomité

Jozef Helincks,
directeur-generaal

Foto's : Luc Daelemans

Cartoons : Dirk Vercampt

Lay-out : Artefact, Leuven

Gedrukt op de persen van het
Ministerie van Onderwijs en het
Ministerie van Openbare Werken.

Abonnementen

- 700 fr. per jaar (10 nummers)
- Speciaal tarief uitsluitend voor
leerkrachten : 450 fr.

Te storten of over te schrijven op
rekeningnr. 000-2005310-29 van
Ministerie van Onderwijs,
Diensten Informatie en Biblio-
theek, Koningsstraat 150,
1000 Brussel,
met vermelding van naam, voor-
naam en adres.

Uw onderwijsliteratuur :

Centrale Bibliotheek, Koningsstraat
150, 1000 Brussel.

Tel. 02-210 53 73

Uitlening per post :

02-210 53 80

Uw vragen over onderwijs :

Dienst Informatie en Documentatie
Koningsstraat 150, 1000 Brussel
Tel. 02-210 54 00.

Wat houdt u tegen om de
computer in de klas te
gebruiken ? VIZIER p. 6.

De leraars staan centraal in
een nieuwe B.R.T.-serie.
ACTIE p. 16.

De succesroute. Mythe en
realiteit van een succes-
rijk leraar. FORUM p. 26.

IN DIT NUMMER KLASSE nr. 10 dec.'90

VIZIER

p. 6-15

«Als je als leraar denkt of vreest dat je kunt worden
vervangen door een computer, dan is het tijd dat dat ook
gebeurt.» Dat zegt één van onze gesprekspartners in dit
tweede VIZIER over computers op school. We gaan na wat
zoveel leraars tegenhoudt en door welk virus de anderen
gebeten zijn.

Waar zit de goede software? Wat verandert een computer
in uw klas? En hoe ziet de toekomst eruit?

ACTIE

p. 16-19

- Na de truckers, de binnenschippers en de brandweert
teisteren weldra de leraars het televisiescherm. Wij gingen
kijken op de B.R.T.-set : een namaak-leraarskamer en een
échte school.

- De natuurwetenschappen doorbreken de netten.

- Er is een nieuw milieutijdschrift voor scholen : «Mens».

- Met welke leefstijl loods je jongeren door hun puberteit?

GIDS

p. 20-23

- Hoe smaakt een maaltijdcheque?

- Wat doet Eudised voor ons onderwijs?

- Vlaamse leraars naar Wallonië en omgekeerd.

- En opnieuw een uitgebreide lijst voor leraars die even naar
het buitenland willen.

PERS

p. 24-25

Meisjes, beestjes, mannen en hoogbegaafden : voor u
geknipt.

FORUM

p. 26-29

- De Succesroute. Drie mythes over onderwijs ontsluit.

- Een nieuw onderzoek over zittenblijvers : het niveau-
verlies, sexeverschillen, de sociale klasse enz.

- Knelpunt : hoe moedigt u met succes leerlingen aan?

- Een greep uit de lezersbrieven.

IDEE

p. 30-33

Nieuwe publikaties, tentoonstellingen, vormingskansen,
wedstrijden, televisieprogramma's, spelen, video's en reistips...
u vindt ze allemaal in IDEE.

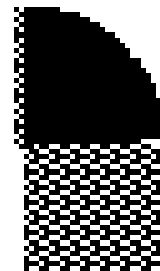
SCHOOLAGENDA

p.35

De week van Luc Stoops. Hij volgt onderwijs vanop de
databank.

❑ Dit is KLASSE nr. 10 en daarmee is de eerste jaargang rond. Elke
school krijgt maandelijks twee gratis nummers. Daarvan hebt u er één
in handen. Maar hoe groot is de kans dat ook een andere collega dit blad
te zien krijgt? In sommige scholen geraakt KLASSE niet verder dan het
kantoor van de directie of een andere sluis. In andere scholen krijgt
het de plaats die het verdient : uitnodigend bereikbaar voor elke leraar. Daar is het voor
bedoeld. Zorgt u ervoor dat KLASSE op uw school door de sluisen stroomt?

❑ Wie een persoonlijk abonnement heeft krijgt na tien nummers automatisch een
overschrijvingsformulier toegestuurd. Wacht daar dus op om uw abonnement te vernieuwen.
Wie nog geen abonnement heeft kan zichzelf een jaar lang met KLASSE verwennen voor
pakweg 450 fr. Bel. 02-211 46 58.

WAT HOUDT U TEGEN ?

Weet u welke computers en audiovisuele media uw school precies heeft?

Hebt u al ooit didactische software in de klas gebruikt? Eén kans op tien

COMPUTERS IN DE KLAS

dat u op deze vragen JA kunt antwoorden. Toch heeft bijna de helft van onze leraars al ergens een initiatiecursus gevolgd en staat zeventig procent positief tegenover het gebruik van de computer in de klas. Maar in de praktijk komt er nog bitter weinig van in huis. Hoe is dat mogelijk?

Prof. Johan Heene en Jean-Pierre Verhaeghe van het labo voor didactiek aan de R.U.G. voerden een onderzoek over het gebruik van de computer in de klas bij 800 Vlaamse leerkrachten in lager en middelbaar onderwijs. Het meest opvallende resultaat was het verschil tussen de grote algemene interesse en het povere gebruik in de les. Nog geen tien procent wéét welke apparatuur de school heeft, laat staan dat ze ze gebruikt.

– Hoe verklaart u dat ?

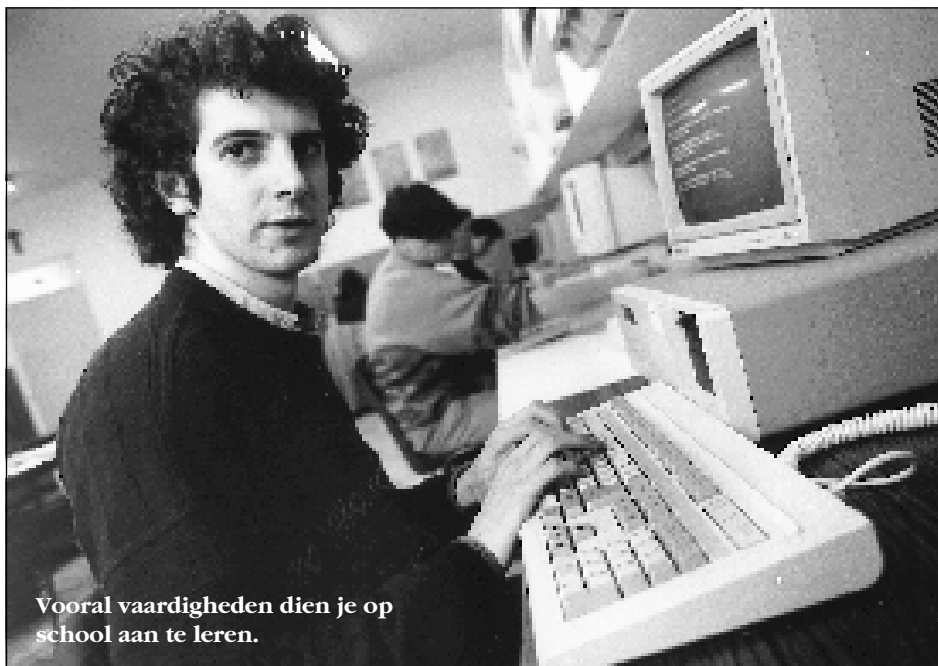
– *Heene* : De impulsen vanuit het beleid hebben gewerkt. En de interesse bij de leerkrachten is er. Het loopt mank op een tussenniveau : praktische regelingen binnen de school, een gebrek aan samenwerking, overleg en afspraken. De **directie** speelt hierbij vaak een grote rol. Als die stimulerend werkt zie je het verschil meteen.

– Wat moet de directie doen ?

– *Heene* : In ieder geval de zaak **niet emotionalisieren**. Veel leraars ontwikkelen een anti-houding als ze zich bedreigd voelen. De computerfreaks doen daar nog een schepje bovenop door te overdrijven en een soort geheimtaal te hanteren waardoor de anderen afhaken. De directie moet concrete kansen creëren voor alle leraars en horizontale samenwerking in de hele school bevorderen. Een goede school is geen verzameling solisten maar een op elkaar ingespeeld orkest. De overtuigde collega's functioneren dan als hefboom voor vernieuwing.

– Toch zal het moeilijk blijven sommige leraars voor de zaak te winnen.

– *Heene* : Inderdaad. De leerkrachten zijn er niet op voorbereid, hebben al weinig tijd en sommigen zien het nut er niet van in. We staan hier echter voor een ingrijpende maatschappelijke evolutie. De computer is al lang **geen gadget** meer. Motivatie mag trouwens nooit steunen op toeters en bellen, die moet uit het leren zelf komen. En de computer is inhoudelijk en kwalitatief een zegen voor het onderwijs. Uiteraard is hij niet zaligmakend en blijft hij maar een onderdeel van onderwijs. We moeten hem niet met hoera-geroep als oplossing voor elk probleem binnenhalen. Maar de mogelijkheden zijn enorm en het klasgebeuren wordt er aanzienlijk door verruimd.

Vooraf vaardigheden dien je op school aan te leren.

– **Dat veronderstelt wel een ander type leraar.**

– *Heene* : Daar zit het grote probleem. De leraar moet **van de tree af** en verschillende onderwijsmodellen gebruiken : frontaal les geven voor kennisoverdracht bijvoorbeeld, toepassingen laten maken in groepswork en individueel remediëren of verdiepen met de computer. Maar is de leraar bekwaam en bereid om zo te werken ? De computer confronteert de leraar met zijn eigen didactisch kunnen. Hij moet op zoek naar nieuwe vormen van klasmanagement.

– **De computer invoeren als middel tot een bredere onderwijsvernieuwing ?**

– *Heene* : Het zou mooi zijn als dat mocht lukken. Het didactisch belang van groepswork en individualisering is al lang aangetoond. Maar de leraars zetten de stap niet. Dank zij de computer wordt de leraar verplicht **uit de routine** te stappen, betere oplossingen te zoeken en te differentiëren. We weten al lang dat ons onderwijs fout zit door te blijven vastklampen aan het *leerstofjaar-klassysteem*. Daardoor hebben wij zowat het hoogste aantal **zittenblijvers** ter wereld. Wij scheren iedereen over dezelfde kam en wie niet kan volgen moet het maar opnieuw proberen, op dezelfde manier.

VERSCHILLEN

De grootste verschillen tussen leerkrachten **lager onderwijs** en leerkrachten **secundair onderwijs** situeren zich op het vlak van de mate waarin men op de hoogte is van de computerapparatuur op school. Onderwijzers scoren op dat vlak duidelijk hoger.

Ze zijn ook meer dan hun collega's uit het secundair onderwijs gewonnen voor een vroege kennismaking met computers en informatica, reeds van in de lagere school. En ze geloven duidelijk meer in de extra individualisatiekansen die computerondersteund leren biedt.

De houding van **Walse** en **Vlaamse leerkrachten** loopt opvallend gelijk. Toch blijken de Franstalige leerkrachten er significant meer van overtuigd te zijn dat de informatica het dagelijks leven grondig aan het wijzigen is. Ze achten zich ook beter in staat met computers te (leren) werken, ze vinden minder dat computers op school alleen maar gadgets zijn en ze zijn er meer dan hun Vlaamse collega's voorstander van leerlingen reeds vanaf de lagere school met de geheimen van de informatica vertrouwd te maken. Walse basisscholen hebben dan ook veel meer computers dan Vlaamse. Vlaamse leerkrachten geloven sterker in de mogelijkheid om met behulp van microcomputers individualiserend te werken en zijn er meer van overtuigd dat de computer hen van veel routineklussen kan bevrijden.

Wij **individualiseren** veel te weinig. De computer geeft daartoe nu alle mogelijkheden, zowel voor de zwakke als voor de snellere of betere leerlingen. Vroeger konden de leraars niet individualiseren : het materiaal was er niet en ze wisten niet hoe ze de zaak nog onder controle konden houden. Computers stimuleren nu zowel de leerling als de leraar.

– **In elk geval ?**

– *Heene* : Nee, je moet altijd nagaan wat de **meerwaarde** van de computer in elke concrete leersituatie kan zijn : wat kunnen we toevoegen aan het proces ? Vooral op het vlak van motivatie en differentiatie is er veel mogelijk. De basisvraag blijft altijd : wat wil ik met mijn leerlingen bereiken ? Als je dat beter kunt met een computer moet je dat doen.

– **Toch wordt de computer nog vaak gebruikt als weinig creatief instrument voor drill-and-practice.**

– *Heene* : Daar heb ik niets op tegen. Waarom wordt daar zo denigrerend over gedaan ? Hoeveel tijd steken de andere leraars in **drill-and-practice** ? En met welk rendement ? Met de computer doen de leerlingen het bovendien graag, iedereen werkt op eigen tempo en niveau, je krijgt onmiddellijke correctie en de efficiëntie neemt aanzienlijk toe. Als de leraar de vrij gekozen tijd voor andere creatieve dingen gebruikt is dat prima.

– **Geschiedte software blijft een groot probleem. Wie moet die ontwikkelen ?**

– *Heene* : De overheid wil het blijkbaar niet doen en de individuele leraar kan het niet. De verspreide groepjes te lande zijn ondanks hun inzet en enthousiasme nog te vaak water aan het gieten in een emmer vol gaten. Er is te weinig **overleg**. Volgens mij moeten er dringend leerkrachten vrij worden gemaakt om met hulp van didactici en informatici goede programma's te ontwikkelen.

– **Welke rol kan het bedrijfsleven spelen ?**

– *Heene* : Bedrijven willen nog al te vaak reclame of wat anders terug voor hun inbreng. Van die kortzichtige gedachte zouden ze moeten afstappen. Als het bedrijfsleven het belang van goed onderwijs inziet kunnen ze hun steun in **één fonds** steken waarmee het onderwijs zichzelf permanent kan vernieuwen. Dat is wat anders dan bilaterale betrekkingen onderhouden als sponsor van één school. Als ze verder kijken dan direct commercieel belang moeten ze ook inzien dat globale samenwerking op termijn beter

IK DOE HET WEL/ NIET

De grootste reden voor het niet gebruiken van een computer in de klas blijkt **machinevrees** bij leraars te zijn. Wij zijn gewoon aan bord en krijt, de rest komt moeilijk de klas binnen. Ook veel andere apparatuur staat op school nog ongebruikt, al beseft iedereen het didactisch nut ervan. Leraars die de computer wel gebruiken melden de volgende **problemen** : te weinig computers, te weinig goede programma's, te weinig tijd, een tekort aan kennis en vaardigheid om er mee om te gaan en moeilijkheden om de computer in de gebruikelijke lesaanpak te integreren.

– **De computer grijpt drastisch in : hij is naast leerling en leraar een belangrijke derde speler. Waar moet je op letten als je zoiets in de klas wil halen ?**

– Prof. Heene : Laat je niet door de techniek afschrikken. Leraars moeten zelf niet kunnen programmeren. Maar je moet je wel een aantal vragen stellen.

1. **Welk doel** wil ik met mijn leerlingen bereiken en welke meerwaarde levert de computer op dit vlak ? We moesten meer leren denken in doelstellingen dan in stukjes leerstof.

2. Wil en kan ik van het klassikaal les geven afstappen en tijd vrij maken voor **individuele** leerlingen ? Hoe kan ik iedereen optimaal de kans geven zich te remediëren of veel verder te gaan dan de anderen ? Hoe begeleid ik dat proces ?

3. Op welke manier kan ik **samenwerken** met andere leerkrachten ? De sfeer en de context op school moeten computergebruik een kans geven en stimuleren door een gemeenschappelijke aanpak.

4. Welke **programma's** zijn beschikbaar en voldoen aan de eisen ? Hoe kunnen we ze optimaal integreren in onze onderwijssituatie ? Maak een beperkt gebruik van **drill-and-practice**. Leer een computer ook gebruiken om problemen op te lossen.

rendeert. Al was het maar door lagere kosten voor een bijkomende scholing in het bedrijf.

– **De maatschappij evolueert snel en het onderwijs traag...**

– *Heene* : Juist daarom moeten we op school vooral **vaardigheden**, algemene principes en een persoonlijke houding aanleren. Dat is veel belangrijker dan de laatste technische snufjes proberen te volgen. Op dat vlak zal het bedrijfsleven toch altijd voor blijven. □

Lief Janssens : «Voor een Opendeurdag sleuren leraars hun eigen computer en hun eigen programma's mee naar school. Daarmee is de naam van de school gered maar in de dagelijkse praktijk krijgen ze vaak weinig steun. In de klas ervaren ze nochtans dat het wérkt. De motivatie en het rendement stijgen, de leerprestaties gaan er meestal stevig op vooruit. Maar daarbuiten stoten ze op onbegrip en **tegenwerking**. Dat komt dikwijls hard aan, vooral als je weet dat ze er zeer veel tijd in steken. Voor minder gemotiveerde leraars komt de houding van de **freaks** bedreigend over. Ze lachen de computer weg, vinden zichzelf uniek en onver-

vangbaar door een machine. Bovendien hebben heel wat leraars een soort **vreemdelingenhaat** ten opzichte van de computer. Je hebt er geen idee van hoeveel leraars er op hun school alléén voor staan.

In het beste geval is er wel een computer of zelfs een computerklas. Maar die is meestal **volledig gereserveerd voor informatica** en wiskunde. Als er dan eens een andere leraar in mag wordt die vaak als een kind behandeld, zelfs al is hij opgeleid en weet hij best hoe zo'n toestel werkt.

Ik ben zelf germanist en heb een bijkomende licentie in de educatieve technologie maar toch werd ik aanvankelijk in die middens drie keer negatief bekeken : een vrouw met een taalopleiding die zich met computers bezig houdt, hoe is het mogelijk!

Het belangrijkste is de steun van de directie. De scholen waar de **directeur** positief staat tegenover een geïntegreerd gebruik van de computer, hebben een enorme voorsprong.

Actieve leerkrachten moeten steun ervaren. Ook **freaks** bereiken namelijk een grens waarop ze **afhaken**. Als je in een vakgroep Frans bijvoorbeeld na lang aandringen een software-pakket mag aankopen en de anderen blijven er schamper over doen, weigeren er fatsoenlijk mee te werken enz. dan houd je dat niet lang vol.

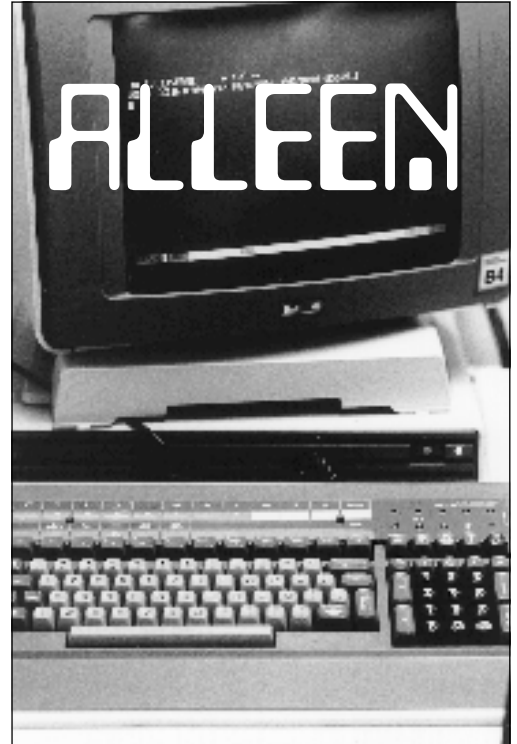
Wij idealiseren de computer ook niet. We noemen hem gewoon *ons beestje* of *ons werktuig*. Maar het is een belangrijk en compleet nieuw fenomeen. Toch kun je het vergelijken met een cassette recorder of een handboek. Ook bij die leermiddelen kun je

JE STAAT ALLEEN

«Als je als leraar denkt of vreest dat je kunt worden vervangen door een computer, dan is het tijd dat dat ook meteen gebeurt. Alleen slechte leraars kunnen door een computer worden vervangen.» Dat zegt *Lief Janssens* van de **Auteursgroep Educatieve Software**. Volgens haar krijgen enthousiaste leraars veel te weinig steun.

---

je beperken tot aan- of uitzetten, tot beginnen op bladzijde één en stoppen als de bel gaat. Echte leraars springen daar echter veel persoonlijker mee om. De computer veronderstelt een pedagogische aanpak volgens het **tutor-model**. Geprogrammeerde instructie en drill-oefeningen mogen maar met mate worden gebruikt. Naar de **pedagogische begeleiding** moet daarom zeker voldoende aandacht gaan.

Je kunt geen collega's verplichten om een computer interessant te vinden. En als ze met hun verstand overtuigd zijn, zijn ze dat nog niet met hun hart. Daarom is het belangrijk dat geïnteresseerde leraars steun vinden in school- en netoverschrijdende groepen, dat het beleid en de directie stimulerend werken en dat er goede software wordt ontwikkeld. De computer biedt veel te veel kansen om zomaar te laten verloren gaan. □

DE GROEP

De Auteursgroep Educatieve Software is een netoverschrijdende v.z.w. voor het secundair onderwijs met regionale samenkomsten in elke provincie. De eerste leerkrachten leerden elkaar kennen toen ze een licentie educatieve technologie volgden. Daarna zijn ze zich af-groep gaan inspannen om het gebruik van de P.C. in het educatief proces te stimuleren. Daarom verdelen ze bestaande pakketten die door leerkrachten voor andere leerkrachten worden gemaakt. Ze stimuleren ook de ontwikkeling van nieuwe software, bieden daarvoor faciliteiten, organiseren samenkomsten en begeleiden werkgroepen.

Leraars werken vaak meer dan een jaar aan een programma dat bruikbaar is in hun klaspraktijk. In de auteursgroep worden dan voor- en nadelen besproken. Door contact met de groep ontstaan steeds nieuwe ideeën. Veel geld valt er niet mee te verdienen. De groep wil de programma's ook niet echt commercialiseren. Toch bestaat er al veel interesse voor de werking vanuit herbuitenland.

Op de driemaandelijkse **nieuwsbrief** van de auteursgroep komen reacties uit Nederland, Griekenland en Amerika. Iedereen voelt aan dat dit nog maar een begin is.

Voor secundair onderwijs : Auteursgroep Educatieve Software v.z.w. - Kerkstraat 38-2008 Antwerpen - ☎ 03-235 79 76

Biep is een netoverschrijdende v.z.w. met leraars uit de basisschool. Ook het buitengewoon onderwijs is hier vertegenwoordigd. Zo zijn er speciale één-toets-versies van programma's voor kinderen met motorische problemen. Biep wil de drempel voor computergebruik verlagen, degelijke software helpen ontwikkelen en leraars blijven motiveren. Er zijn elke trimester regionale **samenkomsten** in elke provincie. Daar komen zowel leraars op af die voor het eerst met een computer willen werken als mensen die al eigen programma's hebben ontwikkeld. Er zijn werkboekjes, software-pakketten, een informatieblad en een stevige catalogus.

Voor basisonderwijs : Biep v.z.w. - Didactische software voor de basisschool - Karel Overlaet, Haachstraat 9 - 2600 Berchem - ☎ 03-218 45 89

EEN COMPUTER OOK IN JOUW KLAS !

Vorig schooljaar ging de multimediale cursus «Een computer ook in jouw klas ?!» van start. Het was een groot succes. Zo'n 17.000 leraars kregen een basisvorming informatica en werden tegelijk overtuigd van het belang en de mogelijkheden van de computer als interactief didactisch hulpmiddel. Meer dan 2000 leraars betaalden voor en namen deel aan de regionale oefensessies. In januari gaat deel 2 van start. Nu staat het computergebruik in de leervakken centraal.

Ook deel 2 lijkt op een groot succes af te stevenen. Eind augustus hadden reeds 7000 cursisten ingeschreven. De cursus bestaat uit drie delen :

- een cursusboek voor zelfstudie, bestaande uit negen vakspecifieke en vijf algemene hoofdstukken (realisatie : Dienst Schriftelijk Onderwijs);
- een reeks van negen T.V.-uitzendingen ter illustratie en aanvulling (realisatie : B.R.T.-Instructieve Omroep);
- een netwerk van regionale oefencentra voor het opdoen van praktische ervaring (realisatie i.s.m. de onderwijsnetten en de universiteiten).

De Dienst Media en Informatietechnologie zal instaan voor de verspreiding van de videoreeks (na de B.R.T.-uitzendingen) en de didactische software. Vorig jaar heeft een duizendtal scholen zowel de video-programma's als de software aangevraagd. En wie weet hoeveel scholen de programma's gewoon zelf hebben opgenomen. De **T.V.-uitzendingen** werden volledig herzien om de nadelen van de eerste reeks op te vangen. Toen werd immers de meerwaarde van deze uitzendingen grondig in vraag gesteld. Temeer omdat hierbij een aantal stereotypes werden bevestigd, waardoor veel leraars afhaakten.

Een louter schriftelijke cursus, weliswaar geïllustreerd met een videoreeks, over de waarde en de mogelijkheden van de computer als leermiddel lijkt echter weinig zinvol. Vandaar dat de deelnemers ook de kans krijgen om praktische ervaring op te doen. En dit niet alleen door gebruik te maken van de infrastructuur van hun eigen school. Er wordt een heel netwerk opgebouwd van goed uitgeruste **oefencentra**. Ze bevinden zich in bestaande instellingen, maar zijn principieel toegankelijk voor alle leraars, onafgezien van het net waartoe ze behoren.

Er wordt een afzonderlijke begeleiding georganiseerd voor het basisonderwijs, voor het buitengewoon onderwijs en op secundair niveau - voor Germaanse talen, Romaanse talen, aardrijkskunde, economie, wiskunde, biologie/fysica/chemie, elektriciteit/elektronica, mechanica, hout/bouw, kleding, hotel/toerisme en het paramedisch onderwijs.

De verantwoordelijkheid voor de organisatie van deze oefencentra en voor hun goed functioneren ligt bij de verschillende onderwijsnetten. Geïnteresseerde scholen contacteren dus het beste hun inrichtende macht. A.R.G.O., C.O.N.O., C.V.P.O., N.S.K.O. en V.B.S.G. zullen immers elk een voorstel tot aanduiding van oefencentra opmaken. De stuurgroep van het project maakt op basis van deze voorstellen een definitieve selectie en vult deze aan met de zeven universitaire oefencentra. Daar werden immers in het schooljaar '84-'85 de eerste vijftig leraars-pioniers gevormd.

De cursus start in januari en de inschrijvingen lopen als een trein. Wie wil kan nog altijd inschrijven via de dienst Schriftelijk Onderwijs. Wees echter snel, want het aantal deelnemers voor de eerste golf wordt beperkt tot 10.000. De schriftelijke cursus krijgt u gratis, voor deelname aan de oefensessies betaalt u

450 frank basisprijs + 250 frank per sessie (een reeks bestaat uit minstens drie sessies).

Gemeenschapsminister Daniel Coens : «Didactische informatica binnen het onderwijs biedt fantastische perspectieven. De onderwijsnetten beseffen dit ten volle en steken veel tijd en energie in de integratie ervan. Laten we in elk geval in samenwerking met de informaticanijverheid blijven waken over de kwaliteit van het materiaal. Onze eerste doelstelling is een kwaliteitsverbetering van het leerproces. Dat vooral mogen we niet uit het oog verliezen.» □

De adressen

- *Organisatie van de oefencentra* : Ministerie van Onderwijs - Bestuur Gemeenschappelijke Diensten voor Onderwijs - de heer **E. PLAT-TEEUW** - Koningsstraat 138 - 1000 Brussel - ☎ 02-211 46 47 of 02-211 46 40

- *Schriftelijk cursusmateriaal* : Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap - Administratie voor Onderwijs en Permanente Vorming - Dienst Schriftelijk Onderwijs - Mevr. **L. DALLE** - Kunstlaan 43 - 1040 Brussel - ☎ 02-513 74 64

- *Didactische software en videoprogramma's* : Ministerie van Onderwijs - Dienst Media en Informatietechnologie - Mevr. **D. BOUE** - Handelskaai 7 - 1000 Brussel - ☎ 02-217 41

SOFTWARE GETEST

In de regionale oefencentra kunnen de leraars de lessen van de cursus «Een computer ook in jouw klas ?!» in praktijk brengen. Daarnaast kunnen ze ook kennismaken met een hele reeks didactische software, die in deze centra getest wordt. Een voorlopige lijst.

Basisonderwijs

LogoWriter / Globes / Een wereld rond tafels / Het spelraam / Microwerelden «Wiskunde» / Deetee / Eigenwijzer

Buitengewoon onderwijs

LogoWriter / Globes / Mix & Match / Electra Pen

Talen

Adam and Eve / Textra / Calis / Verhindern van fouten / Telex / Deetee / Wordchip / Eigenwijzer / Scoop

Aardrijkskunde

De wereld in cijfers / Nederland op de fiets / Eurotoer / Wangala / Helios / Reliëf / Geo-tools / Weer en klimaat / PC-Globe + / Oriënteringsoefeningen / Kaart + / Veedrijvers van Mali

Economie

Micro-economie / Theorie van Keynes / Op stap in de administratie / Fiskobel

Natuurwetenschappen

Mutaties / Dynamos / Nomas II / Mathcad / Een vijver in de computer / Biopiramide / IP-coach / Bio in-uit / pH-metrie / Zorg om het water

Wiskunde

Abacus / Mathcad / Meetkunde

Industriële Technieken

Logic master / Mechanica en sterkteleer / CNC-simulatie / Card / Turbo-An, -Log en -DC / Digitale technieken / Industriële robots

Dienstverlenende Technieken

Modetekenen / Voedingsprogramma / Ho ! Dieet

COMPUTERS EN ONDERWIJS

Flanders Technology en de Onderwijscomputers staan in april op hetzelfde toetsenbord. Een uitnodiging voor een symposium en een prijs.

Na afloop van het vijfde multidisciplinair symposium **Computers in Onderwijs, Onderzoek en Geneeskunde** werden de **Jongerenprijzen 1990** uitgereikt. Het betreft hier een initiatief van een vijftiental firma's en organisaties dat wordt gesteund door het Vlaams Ministerie van Onderwijs. Het is een wedstrijd voor de origineelste biomedische of didactische software.

In de categorie jonger dan 18 ging de prijs didactische software, ter waarde van 60.000 frank, naar *Frederik De Vusser*. Hij ontwierp **Doctifus**, een programma voor het aanleren van het basisvocabularium en de hoofdvormen in het Latijn. In de categorie ouder dan 18 werd *Yves Dejaegher* bekroond voor **Toepassing van de informatica bij de studie van equivalenteschema's van elektrische machines**.

De prijs van het Vlaams Ministerie van Onderwijs ging naar *S. Helzen* voor **Verba Latina** waarmee leerlingen van het tweede jaar V.S.O. Latijnse werkwoordsvormen en stamtijden kunnen inoefenen.

Intussen zijn ook al de titels van het zesde congres ingeprint: **Computers en Onderwijs in het Europa 1992** en **Computers en Geneeskunde: toepassingen en onderzoek**.

Dit volgende multidisciplinair symposium heeft plaats in Gent op 20 april in het raam van Flanders Technology International. Een werkgroep stelt het programma samen in overleg met de Europese Economische Gemeenschap, Flanders Technology International, het Vlaams Ministerie van Onderwijs en Eurylee. We geven u alvast een voorproef van de gesprekstheema's over de computers in het onderwijs.

1. Over het nut van computers en computerprogramma's voor gehandicapten : het Europees actieprogramma – Helios – project, een stand van zaken en toekomstvisie.
2. Het vreemde talenonderwijs in E.G.-verband : het Lingua – project en het foreign languageproject. En voorts Vlaamse taalomgevingen op computers.
3. Databanken en communicatie :

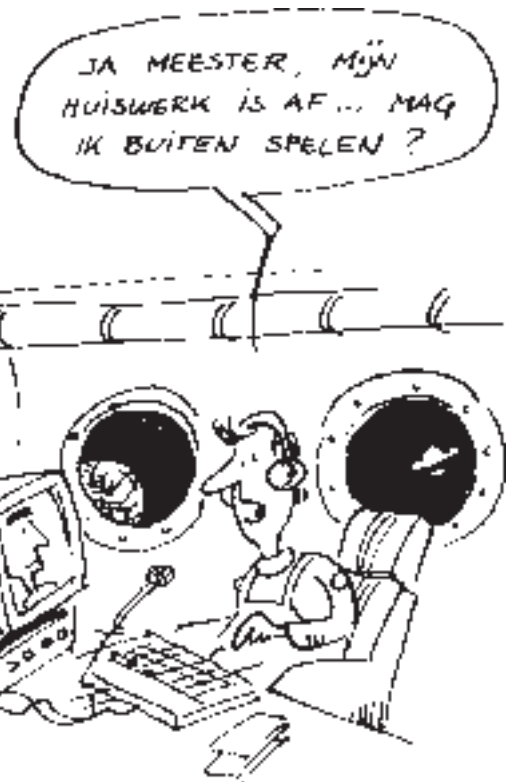
* Minitel : elektronisch informatienetwerk voor het onderwijs in Frankrijk;

* Modis : databanken voor onderwijs in Duitsland;

* Adiov : Vlaams informatie- en documentatiesysteem voor het onderwijs;

* Maatschappelijke implicaties van het computergebruik in het onderwijs.

4. Didactische

hyper-omgevingen :

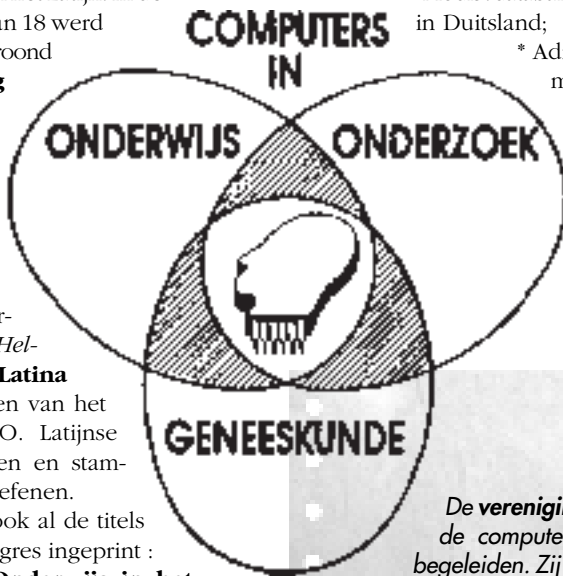
* Wat is een hyperomgeving ?

* Hypermedia ontwikkelingssystemen;

* CD- I multimedia, de didactische software van de toekomst ? Met demonstraties.

De traditie van de **Jongerenprijzen** wordt eveneens voortgezet. Inzendingen moeten binnen zijn vóór 1 maart 1991. □

*Inlichtingen en reglement : Congrescoördinator S. De Nollin – Te Boelaerlei 23 – 2140 Borgerhout – ☎ 03-322 74 69 – Fax 03-321 02 77
Onthouden : 20 april 1991 van 9 u.30 tot 17 u. – R.U. Gent – Henri Dunantlaan 1 – 9000 Gent*

SCHOOL EN COMPUTER

De **vereniging School & Computer** werd in 1981 opgericht om het gebruik van de computer als een nieuw didactisch hulpmiddel voor het onderwijs te begeleiden. Zij richt zich op de eerste plaats tot de leraars en is uitgegroeid tot een vereniging met leden afkomstig uit alle onderwijsnetten, -vormen en -niveaus.

De vereniging geeft een eigen tweemaandelijks tijdschrift «School & Computer» uit. Daarin vindt u besprekingen van educatieve programma's, onderzoeksresultaten en verslagen van conferenties en symposia, tips voor gebruik van de computer, nieuws uit de computerindustrie dat weerslag kan hebben op het onderwijs. Het tijdschrift staat open voor al wie op dit terrein actief is in Vlaanderen.

De tweede belangrijkste activiteit is het jaarlijkse **symposium** in de U.I.A.. Daar worden de meest recente ontwikkelingen rond het gebruik van de computer in het onderwijs voorgesteld. De praktijkbeurs brengt veel demonstraties door leerkrachten en stands van verenigingen en firma's.

Voorzitter : C. Borgers – Verzetstraat 8 – 3300 Tienen

Lidgeld : 600 fr. per jaar, te storten op 068-0882150-59 – Bloesemlaan 17 – 3360 Korbeek-Lo

“DE LERAARS STAAN NIET TE TRAPPELEN”

Piet De Leersnijder volgt en stuurt op het kabinet van Minister Coens het computerondersteund onderwijs. «Denk maar niet dat de leraars staan te trappelen om de computer in hun klas te gebruiken», zegt hij. En dan ?

– *De Leersnijder*: Veel leerkrachten weigeren ernstig na te denken over de integratie van de computer in hun klas. Ze hebben schrik. Wij kunnen en willen hen tot niets verplichten. Als een project wil slagen moet het enthousiasme van de basis komen. Het enige wat wij kunnen doen is kansen scheppen, stimuleren en interesse opwekken.

– Of meer geld ter beschikking stellen ?

– *De Leersnijder* : Voor de aanschaf van hardware en software heeft de school werkingstoelagen. Onvoldoende zegt u ? De prioriteiten moet de school zelf leggen. Waar een wil is, is een weg. Wij geloven niet in grootschalige projecten waardoor scholen met toestellen worden opgezadeld die ze niet willen en kunnen gebruiken. Met het multimediaal project *Een computer ook in jouw klas* willen we zoveel mogelijk gewone leerkrachten stimuleren om de computer in het didactisch leerproces in te schakelen. We willen niet iedereen leren programmeren of aanzetten om veel programma's te schrijven. Het is in het belang van de leerling dat alle leraars de computer leren gebruiken als een nuttig hulpmiddel voor een optimaal leerproces.

– Maar wat doe je als er onvoldoende goede software is ?

– *De Leersnijder* : Dat moet eerst worden bewezen. De evaluatiecommissie moet nu zo snel mogelijk een kritische analyse maken en de netten zullen veel beter moeten samenwerken.

– In de navorming mag geen software meer worden ontwikkeld. Wie moet dat dan doen ?

– *De Leersnijder*: Bedrijven, uitgevers... net als bij schoolboeken. Het kan toch niet zijn dat met overheidsgeld in de navorming programma's worden ontwikkeld die later privé worden uitgegeven en waar we dan opnieuw voor moeten betalen. Er zijn programma's op de markt. Wij zullen ze testen en een licentie proberen te verwerven. Dat is niet goedkoop. Zo'n licentie kan meer dan een miljoen kosten. Maar volgend jaar voorzien we daarvoor op de begroting al 17 miljoen extra. Daarmee kunnen wij de scholen op een goedkope manier goede programma's ter beschikking stellen. Zo

WAAROM ZOU IK EEN COMPUTER KOPEN ?

Veel leraars hebben een computer in huis. Wat doen ze ermee ? En waarom aarzelen anderen nog ? Enkele getuigenissen.

– «Het **kost niet veel** meer dan een elektronische schrijfmachine. Ik heb er geen printer bijgekocht want printen kan op school, net als kopiëren of stencillen. Bovendien kan een leraar zijn computer fiscaal afschrijven op vijf jaar.»

– «Ik gebruik het ding vooral als **tekstverwerker**. Elke tekst die ik in de klas gebruik staat op schijf. Ik stond er zelf verbaasd over hoeveel materiaal ik in enkele jaren tijd gebruikte. Zo heb ik nu een stevig basisbestand dat ik voortdurend kan aanpassen. Vooral voor toetsen is dat erg handig. Een inhaaltoets of differentiatie is echt geen probleem.»

– «Het werk dat ik aflever ziet er gewoon professioneler uit. Formulieren, fiches, schema's, mededelingen, affiches, statistieken, ... de computer heeft heel wat **grafische mogelijkheden**. En kleine wijzigingen zijn zo aangebracht.»

– «Ik heb zo'n toestel gekocht voor mijn **eigen kinderen**. Zelf kan ik er niet veel mee doen. De verkoper had de mond vol over beschikbare lespakketten maar ik heb tot nu toe nog niet veel bruikbaar gevonden.»

– «Ik durf geen computer in huis halen. Als ik sommige collega's bezig zie moet ik eens lachen met de **zogenaamde tijds winst**. Vroeger hadden die nog tijd voor iets anders. Nu zitten ze de hele avond voor die lichtbak. Mij niet gezien.»

– «Mijn hele **leerlingenadministratie** zit in de computer: naamlijsten, klasgemiddelden, de regeling voor de zwemles, niveaubepaling per vaardigheid. Aanvankelijk leek dat dubbel werk maar nu zou ik het niet meer kunnen missen.» □

wordt de overheid een medium tussen producerende bedrijven en de scholen. Dan is het ook gedaan met illegaal te kopiëren. Aan die praktijk wordt in ieders belang dringend een einde gemaakt.

– In het buitenland trekt de overheid veel geld uit om zelf goede software te ontwikkelen.

– *De Leersnijder* : Wij doen dat niet. Dat is bij ons niet de taak van de overheid. Didactische invulling is onze opdracht niet. Wij produceren ook geen schoolboeken. Over software kunnen wij trouwens alleen advies geven. En goed bevonden software kunnen we proberen goedkoop aan te bieden. Maar als een school vasthoudt aan andere software is dat haar zaak.

– Lopen we op die manier niet het gevaar dat de kloof te groot wordt: enthousiaste leraars vinden onvoldoende middelen en haken af ?

– *De Leersnijder*: Sommige kritikasters gaan uit van een misverstand. Er is nog geen grote sensibele om computers écht in de les te integreren. Als er op een bepaald ogenblik andere noden zijn, zullen ook wij onze prioriteiten moeten wijzigen. Maar nu moet er in de eerste plaats een andere mentale ingesteldheid komen bij de leerkrachten.

– Werkt u aan een nieuw vijfjarenplan ?

– *De Leersnijder*: Het vorige is net afgerond. Daarin stond de werking van de *Commissie Onderwijs en Informatica* centraal. Die evalueren we nu en we werken structuren uit voor de toekomst. We staan nu echt op een **keerpunt**. Het moet snel gaan maar de weg is lang en het budget is eindig. □

NIETS BUITENGEWOON?

Leon Nassen is leraar in het Bu.S.O. *De Dageraad* in Kortesseem : «Naast het ontwikkelen van specifieke kennis en vaardigheden blijft de opdracht van het Buitengewoon Onderwijs het bevorderen van de integratie in de maatschappij. Wij moeten dus zeker inspelen op alle moderne technologieën.

De computer is er daar één van. Een geslaagde computerisatie van het Buitengewoon Onderwijs stelt echter voorwaardelijke eisen aan het gebruik en de gebruiker, aan de hardware en de software, aan de instelling en de inrichtende macht.

Door zijn relatief grote opslagcapaciteit en zijn hoge verwerkingssnelheid, door zijn onuitputtelijk geduld en door de mogelijkheid tot een permanente, leerdoelgerichte, geïndividualiseerde evaluatie en remediëring, is de computer een waardevolle aanvulling van de traditionele leermiddelen.

Het instructieniveau blijft daarbij gebaseerd op een leerkracht-leerling interactie. Op het oefenniveau kan de computer echter een belangrijke rol spelen.

Een verantwoord gebruik ervan vergt organisatietalent, een ver doorgedreven inzicht in de leerprocessen en de didactiek en de nodige voorkennis van gebruikte apparatuur. Dit kan enkel indien hieraan reeds bij **de vorming** aandacht wordt besteed en de mogelijkheid en bereidheid tot permanente bijscholing en navorming aanwezig zijn.

Bij de leerling is een beperkte voorkennis wenselijk, zonder dat hiertoe in de onderwijsstructuur speciale lestijden voor informatica voorzien worden.

Het is evident dat de hardware aangepast dient te zijn aan het toepassingsgebied en aan de handicap van de leerling : een aangepast keyboard, ééntoets-bedieningspanelen, speciale monitors enz. Het marktaandeel van de specifiek voor het Buitengewoon Onderwijs bestemde software is eerder pover te noemen. Auteurssystemen zoals Edito bieden een (nood)oplossing. Ze

geven de leerkracht de mogelijkheid naar eigen inzicht en creativiteit programma's te maken, die afgestemd zijn op de doelgroep. Ze zijn weliswaar gebruiksvriendelijk maar arbeidsintensief.

Open software waarin de leerkracht in een vaste didactische structuur op een eenvoudige manier data en leeromgevingen kan wijzigen vormt een tussenoplossing.

Ontwikkeling van aangepaste software is echter aangewezen. Hierbij moeten we rekening houden met de noden van de basis. Programma's moeten beantwoorden aan de minimale en differentiële doelstellingen, de mogelijkheid tot geïndividualiseerde activiteiten en permanente evaluatie bieden. Voldoende interactief en veeleer van het type «drill-and-practice» dan tutorieel zijn. Programma's die een simulatie van een reële situatie inhouden zijn eveneens geschikt. Naast de gewone software is het gebruik van een geschikte tekstverwerker en de raadpleging van databanken na te streven. Elke instelling voor Buitengewoon Onderwijs zou open moeten staan voor een vernieuwde aanpak. De inrichtende macht zou deze innovatie moeten stimuleren door ruime materiële steun, door organisatie van navorming en bijscholing, door bevorderen van de ontwikkeling van hard- en software en door faciliteiten in het lestijdenpakket te voorzien voor de informatisering van het onderwijs in het algemeen en van het Buitengewoon Onderwijs in het bijzonder.» □

HIJ TEKENT

R. Cultiaux is leraar technisch tekenen in een afdeling metaalbewerking van het P.I.T.O. in Tienen. Hij ontwikkelde een programma voor de computer in het beroepsonderwijs.

Cultiaux : «De algemene doelstelling van het leervak technisch tekenen in het beroepsonderwijs is in de eerste plaats de leerlingen een ruimtelijk inzicht doen verkrijgen. Dit begrip is met de klassieke leermiddelen moeilijk of niet te benaderen. Denken we maar eens aan het onderdeel perspectief-tekenen.

In het computerondersteund onderwijs functioneert de computer als een leermachine. Hij reageert op de antwoorden van de leerling om systematische gedragsveranderingen te analyseren. Dit houdt de aandacht van de leerling vast, waardoor hij meer tijd aan zijn tekenactiviteit besteedt : afwerking, eindcontrole, zelfkritiek, opzoekingswerk in tabellen en normbladen... Daardoor verliest de leraar minder tijd met de voorbereiding

van de nieuwe leerstof en met het nakijken van taken en toetsen.

In ons geval bepaalt de leraar het lesonderwerp. Het programma steunt op klassieke instructies maar is ook remediërend actief. De leerlingen moeten bewust zelfstandig handelen. Daarom moet het programma in staat zijn hen te leiden zodat ze tot zelfontwikkeling kunnen komen. De computer wordt in het leerproces ingeschakeld zodat de leerlingen tijdens de activiteit worden gesteund door het didactische programma.

De laatste jaren wordt er heel veel gepraat over de herwaardering van het technisch en beroepsonderwijs. Herwaarderen is aanpassen en inbrengen van de moderne onderwijsvormen en technieken zodat de leerling zelf gaat beseffen dat de integratie reeds vanop de schoolbanken gebeurt.

Voor deze klasse van studenten zal later de aanpassing aan het werkelijke leven met minder problemen geschieden.» □

Kunt u de vragen van uw leerlingen over studierichtingen en beroeps-kansen nog beantwoorden ?

STUDIEKEUZE OP SCHIJF

Het aanbod is onoverzichtelijk, de terminologie verwarrend en alles verandert razendsnel. Het P.M.S. is dan ook afgestapt van de oude *beroepsoriëntering*. Dank zij de computer is alle denkbare informatie nu up-to-date voor iedereen overal beschikbaar. In sommige landen is opvoeding tot studie- en beroeps-keuze al een vak in het lesrooster. Hoe staat het bij ons ?

samenwerkingsverband tussen de netten. Wij hebben een **aparte gegevensbank** maar de informatie is net-overschrijdend. Ze kan echter niet zomaar door leerlingen of

Welke vakken krijg ik in H.O.B.U.-dagonderwijs als ik voor bedrijfsvertaler studeer ? Hoe lang duurt een opleiding telecommunicatie ? Waar kan ik in het vierde jaar de optie Latijn-Wetenschappen volgen in de provincie Antwerpen ?

Vragen waarop niemand meteen een antwoord had. Met de computers die nu in de vijftig P.M.S.-centra van het **Gemeenschapsonderwijs** staan duurt het een minuutje. Iedereen mag ze raadplegen.

Peter Steenhaut, voorzitter A.R.G.O. : «Tijdens de hele schoolcarrière moeten leerling, ouders en begeleiders kunnen beschikken over juiste en recente informatie voor hun studie- en beroepskeuze. De begeleiding is **geen oriëntering** meer zoals vroeger. Het aantal studierichtingen is immers onoverzichtelijk geworden, beroepsnamen hebben geen eenduidige betekenis meer en alles verandert zeer snel. Bovendien is er geen rechtstreekse koppeling meer tussen de aard van de studie en het latere beroep.

Om je zelf gekozen levensweg accuraat uit te stippelen moet je echter niet alleen over informatie beschikken. Je moet ze ook kunnen hanteren, gegevens gericht gebruiken en documentatiemateriaal **kritisch** kunnen beoordelen.

De jongeren moeten zicht krijgen op de brede horizon van mogelijkheden en ontdekken hoe ze zichzelf via hun arbeid kunnen realiseren. Dankzij de computer-gestuurde programma's hebben we daarvoor nu een ideale basis en kunnen we ons nog meer op de begeleiding concentreren.

Groepswerk en integratie in de lessen kunnen de volgende stappen zijn.»

Ook in de **vrije P.M.S.-centra** bestaan soortgelijke computersystemen. Maar hoe slim de computers en hun programmamakers ook zijn, de verbinding tussen de **zuilen** kunnen zij nog niet realiseren.

Roland Mylle (Informatisering bij C.S.B.O., de koepelorganisatie van de vrije P.M.S.-centra) : «Er zijn wel lokale contacten maar er is inderdaad geen gestructureerd

ouders worden geraadpleegd. Die hebben behoefte aan méér dan een mechanische praatpaal. De P.M.S.-medewerkers moeten de gegevens in een ruimer perspectief plaatsen en persoonlijk advies geven. De computer verstrekt daarvoor het basismateriaal.» □

- P.M.S. Gemeenschapsonderwijs - Regentlaan 40 - 1000 Brussel - ☎ 02-513 74 40

- C.S.B.O. - Lemonnierlaan 129 - 1000 Brussel - ☎ 02-513 57 08

TRENDS

Hubert Christian (School en Computer) : «We stellen een gunstige evolutie vast. De kwaliteit van de programma's verbetert enorm. Ze komen knap in beeld en de interface maakt besturen van complexe programma's bijzonder eenvoudig. Probleem is dat veel scholen nog te weinig computers hebben. Toch is daar ook een positieve kant aan. Volledig doorgedreven individuele instructie blijkt niet haalbaar en is bovendien niet menselijk. Ik zie meer heil in collaborative learning. De leerlingen werken dan in groep aan een **project** en de computer verwerkt en interpreteert gegevens. Op die manier moet je niet op je eentje voor een scherm zitten maar leer je ook sociaal gedrag. De computer is daarbij gewoon een handig instrument.» Paul Reynders is coördinator van de

nascholing aan de U.I.A. Daar zijn al vijfduizend leraars voor informatica gepasseerd. Hij stelt dagelijks vast hoe moeilijk het is om leraars van algemene vakken bij de zaak te betrekken. Reynders : «Het belangrijkste blijft nog altijd de **computerangst** te overwinnen en te leren omgaan met software. Vijf jaar geleden waren er vooral freaks met computers bezig. Die zaten tot aan hun echtscheiding te programmeren. Dat werkte afschrikwekkend. Niet elke leraar moet echter kunnen programmeren. Dat is echt overbodig. Als de leraar de gebruiksmogelijkheden van een computer in zijn klas leert kennen is hij al snel voor de zaak gewonnen. De computer krijgt dan gewoon een plaats in het leerproces. En lang niet alleen voor een vorm van geprogrammeerde instructie.»

WAT KAN IK ERMEE DOEN ?

Prof. Erik De Corte zet de gebruiksmogelijkheden van de computer in het onderwijs even op een rijtje.

1. Je kan er mee oefenen (drill-and-practice). Dat gaat snel, ieder kan aan zijn eigen tempo werken en het is prettig. Toch is er weinig dialoog mogelijk en geven te veel oefenprogramma's nog onvoldoende foutanalyse om efficiënt te kunnen remediëren.

2. Hij kan nieuwe leerinhouden aanbieden zoals een privé-leraar : hij geeft informatie, stelt vragen en verstrekt op basis van het antwoord nieuwe informatie. Dergelijke intelligente leerbegeleidingsprogramma's zijn nog zeldzaam en duur maar als ze voldoende activiteit aan de gebruiker laten zeker de moeite waard.

3. Hij simuleert processen, activiteiten of structuren die anders moeilijk te realiseren zijn. Vooral geschikt voor hypothesen en diagnoses : een van de interessantste toepassingen van de computer in het onderwijs. De programma's zijn ook bruikbaar voor klassikaal onderwijs maar vereisen wel toestellen met een grote geheugencapaciteit.

4. Je kan er al spelend mee leren. Educatieve computerspelen bevatten meestal een wedstrijd-element en gebruiken grafische en auditieve effecten. Naast snelheid, behendigheids- en vindingrijkheid speelt hier ook het toeval een rol. Meestal is het niet meer dan een leuk oefenprogramma. Hoe groter de actieve inbreng van de speler, hoe beter. Zo kan je soms zelf de spelregels wijzigen en kan er een intelligente leerbegeleider in opduiken.

5. Hij is een werktuig om te rekenen, muziek te maken, gegevens te ordenen enz. Belangrijk is dat we daarvoor programma's gebruiken die specifiek voor onderwijs zijn gemaakt en bijvoorbeeld niet voor een bedrijf. Als tekstverwerker blijkt hij een gunstige invloed te hebben op het schrijfsresultaat van de leerling. Die is vlugger bereid zijn tekst beter te structureren en te herwerken omdat hij niet alles meer moet overschrijven.

6. Hij kan het onderwijsleerproces helpen

organiseren en controleren. De computer analyseert daarbij bijvoorbeeld toetsresultaten en selecteert op basis daarvan voor elke leerling de meest geschikte leerinhouden en activiteiten.

7. Door te leren over de computer maken we kennis met de belangrijke rol van de informatica in onze maatschappij. Dat hoort bij de nodige algemene vorming. Lang niet iedereen moet kunnen programmeren maar we moeten wel een kritisch inzicht verwerven in de mogelijkheden en beperkingen van de computer en in de manier waarop hij ons leven beïnvloedt.

8. Hij helpt bij de schooladministratie : financieel beheer, informatie over leraars en leerlingen, lessenroosters, de schoolbibliotheek enz. Dit is een duidelijk onderscheiden functie. Je hebt er in principe maar één (krachtig) toestel voor nodig.

9. Hij kan deel uitmaken van een groot netwerk met andere media : telefoon, video, satellieten enz. Je hebt dan wel een modem nodig om signalen van de computer om te zetten in een vorm die via een telefoonlijn kan worden overgebracht. Maar de mogelijkheden zijn onbegrensd. □

(Eerste hulp bij computergebruik op school, Erik De Corte en Lieven Verschaffel).

MIJN MENING

U kunt zelf enkele vragen uit het grote onderzoek van prof. Heene beantwoorden. Duid de beweringen aan waarmee u AKKOORD gaat. Daarna kunt u nagaan hoeveel Vlaamse leerkrachten uw mening delen.

a. De computer is alleen maar een spel dat bij de leerlingen de zin voor inspanning ondermijnt.

b. De massale introductie van de computer in de school herleidt de leerkracht tot de rol van uitvoerder.

c. De informatica moet een aspect zijn van de algemene vorming net zoals geschiedenis en literatuur.

d. De introductie van de computer in de klas biedt uitgelezen mogelijkheden om te komen tot een reële individualisatie van het onderwijs.

e. Ik weet zeker dat ik het «type» ben dat niet kan omgaan met een computer.

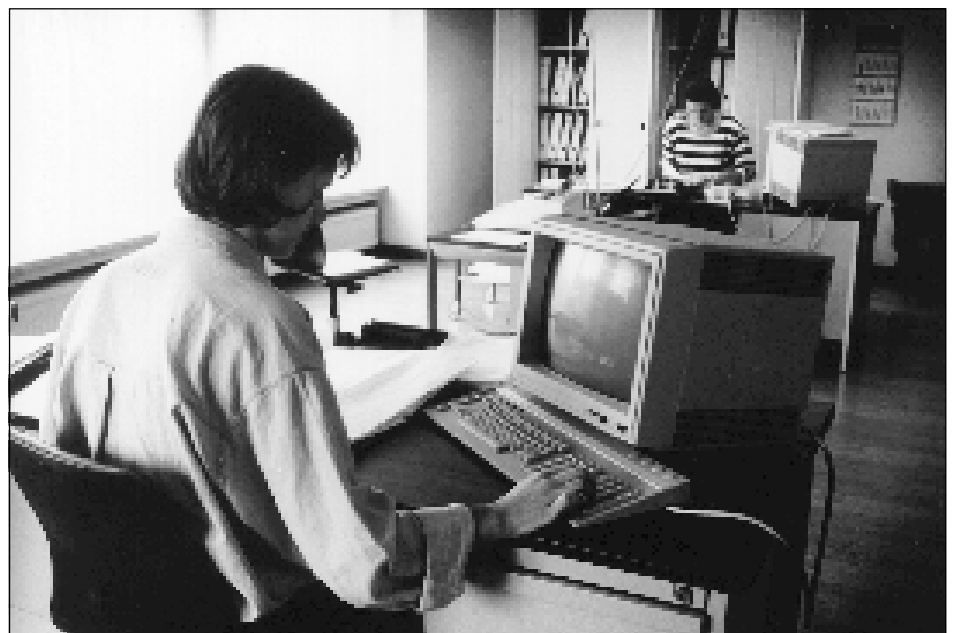
f. Indien men nalaat de computer te introduceren op het niveau van het lager onderwijs, dan zullen alleen maar de kinderen uit de begoede milieus de computer kunnen gebruiken.

g. Door de leerlingen in de informatica te initiëren voegt de leerkracht een nieuw element van prestige toe aan zijn functie.

h. Het is belangrijk dat elke leerkracht zich nu reeds vormt in de informatica. De evolutie is dermate snel dat wachten fout zou zijn.

i. Ik acht mezelf even competent als wie dan ook, om met een computer te beginnen werken.

j. In de loop van de volgende jaren zal de tewerkstelling van de leerkrachten in sterke mate bedreigd worden door de computer. (Het aantal leraars dat met de stelling akkoord gaat, in procenten : a. 13, b. 22, c. 73, d. 51, e. 12, f. 42, g. 26, h. 56, i. 55, j. 11).

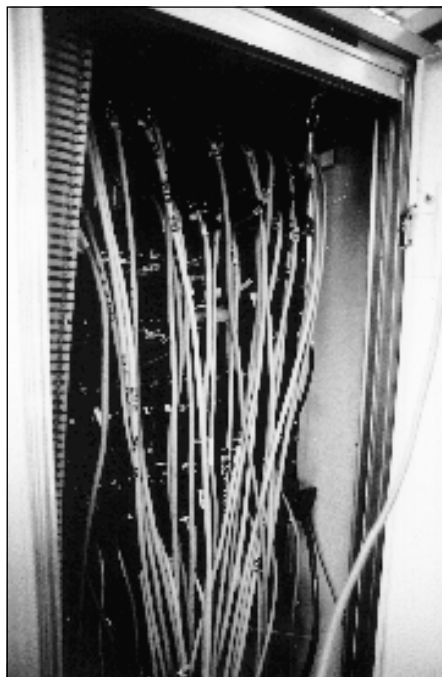
DE TOEKOMST: TELEMATICA

Wie de internationale congressen volgt, wijst voor de toekomst steeds meer naar de grote rol die de telematica in het onderwijs zal spelen. Dat is een combinatie van telecommunicatie en informatica.

René Nijs, rijksinspecteur informatica:
«De **hypermedia** zullen sterk aan belang winnen. Daardoor kunnen leraars en leerlingen gegevens en beelden op een interactieve manier gebruiken. Dat wordt zeer belangrijk. Scholen zullen zich nu toch een tweede computerklas moeten aanschaffen omdat de eerste bezet is voor informatica. Dan denken ze er best aan die vlakbij de mediatheek te plaatsen en telefoonlijnen te voorzien. Dankzij *videotex* (onze *minitel*) kunnen we nu al zinvolle informatie uitwisselen en gegevensbanken raadplegen, bijvoorbeeld die van *mediatel*, *didactel*, *Testaankoop* of *financiën*. Iedere school kan zich daarop abonneren maar het specifiek onderwijskundig aanbod is nog klein. Dat groeit echter snel aan. De **gegevensbanken** vormen de eerste stap: leraars en leerlingen kunnen ze nog **i n d i v i d u e e l** raadplegen. Je hebt alleen een P.C. nodig, een modem voor de

telefonische communicatie (± 20.000 fr.) en communicatieve software (b.v. *Procomm Plus*, ± 5000 fr.). Voor de elektronische brievenbus (*Electronic Mail*, *Campus 2000* of *The Apple Global Education Network A.G.E.*) is meer overleg en groepswerk nodig. Daarmee kunnen leerlingen uit verschillende landen onmiddellijk samenwerken aan projecten over milieu, aktualiteit enz. Niet voor niets heet één van die projecten *Global Village*. De muren van de school worden er definitief mee gesloopt. Maar ik besef ook wel dat die evolutie voor sommigen nog héél veraf is. Onlangs kwam ik nog in een les waar de leraar een floppy op het bord aan het tekenen was in plaats van er één te laten zien. In elk bedrijf wordt de retroprojector voor alles en nog wat gebruikt. Op school staan die dingen al tien jaar in de kast. Wij zijn blijkbaar verslaafd aan bord en krijt.»

De computer kan deel uitmaken van een netwerk met andere media. Maar verlies de draad niet.

Prof. Heene, R.U.G.: «Het wordt echt tijd dat we de **werkelijkheid** in de school halen. Ik heb bijvoorbeeld veel moeite met het verschijnsel *schooltelevisie*. Waarom moeten er aparte programma's worden gemaakt als het maatschappelijk aanbod al zo ruim is? De leraar kan toch beter échte programma's actief integreren.

Dankzij de telematica zullen we bovendien vanuit de klas alle denkbare gegevensbanken kunnen raadplegen en in direct contact komen met vreemde mensen en culturen. Het is toch schitterend dat een klas tijdens de Golfcrisis meteen een andere klas kan oproepen in Egypte of Jordanië. Op die manier haalt de computer de wereld in huis. Dat kan alleen maar positieve gevolgen hebben voor ons onderwijs.»

Erik Platteeuw, coördinator Onderwijs en Informatica: «Zonder twijfel zit er veel toekomst in telematica, vooral omdat je op die manier grote gegevensbanken kunt raadplegen. Maar het blijft een **dure zaak**. Een school die intensief met electronic mail werkt moet daarvoor zo'n 100.000 frank per jaar uittrekken. En ook databanken *online* raadplegen is nog duur. Een abonnement op de goedkoopste databank kost al 15.000 frank. Ik zie meer heil in gegevensbanken *off-line* op schijf (b.v. CD-ROM). Daarmee haal je een multimediale encyclopedie op school waardoor je soepel kunt werken met teksten, grafieken en bewegende beelden.»

BYTES OM TE LEZEN

Zelfs de informaticaspecialisten kunnen amper met de stroom van publikaties meeroeien. Maar in de Centrale Bibliotheek vindt u een selectie van tijdschriften over computers in het onderwijs.

Nummer leeszaal

- 3840** Overzicht educatieve software – CRL (Enschede)
- 3844** Informatica en onderwijs: periodieke publikatie voor het onderwijs – I.B.M. (Brussel)
- 3845** School en computer – DNB/Pelckmans (Kapellen)
- 3850** COS: Computers op school / SCENSchrift – Educaboek (Culemborg)
- 3860** Onderwijs en media – CED Samsom (Brussel)
- 3870** Euryclée news = Euryclée info – National Council for Educational Technology (Brussel)
- 3885** Educational technology abstracts – Carfax (Abingdon)
- 3886** Media and Methods: educational products, technologies and programs for schools and universities – American Society of Educators (Philadelphia)
- 3890** Educational and training technology international / Association for Educational and Training Technology (London) – Kogan Page (Londen)
- 3891** Educational technology research and development: ETR&D / Association for Educational Communications and Technology – AECT (Washington, DC)
- 3900** Educational communication and technology journal: ECTJ – Association for Educational Communications and Technology – AECT (Washington, DC)
- 3910** Educational media international: EMI – International Council for Educational Media (Paris) – Kogan Page (Londen)
- 3920** British journal of educational technology: BJET – National Council for Educational Technology – NCET (Londen)
- 3930** Tech trends for leaders in education and training / Association for Educational Communications Technology – AECT (Washington, DC) □

Centrale Bibliotheek – Koningsstraat 150 – 1000 Brussel – ☎ 02-210 53 73 – openingstijden leeszaal/ uitleenbalie: maandag tot vrijdag van 10 tot 17 u.

DE LERAARSKAMER OP T.V.

Op 24 maart start de B.R.T. met een mini-serie «De Leraarskamer». Na de truckers, de binnenschippers, politie-agenten en brandweertuig staat nu het avontuurlijke beroep van de leraar centraal. U bent gewaarschuwd. De leraars zullen weer opduiken in talkshows en lezersbrieven. Niemand zal zichzelf herkennen, maar wél zijn collega's ! **KLASSE** ging kijken op de set : een namaak-lerarskamer en een échte school.

We volgen de gele kabels en de rails door de O.L.V. Van Lourdes-school in Jette. Daar regisseert Vincent Rouffaer zijn acteurs in een lekker ouderwets klaslokaal.

Bob Van Der Veken speelt de oudere leraar die uitvaart tegen nieuwkomer Warre Borgmans: «Ah, in de normaalschool hebben ze gezegd dat de maandrapporten afgeschaft zijn ! Ze hebben geprobéerd om ze af te schaffen : die van het ministerie, de verantwoordelijken die er niets van kennen. Maar de onderwijzers die bekommerd zijn om hun gezag wéten dat maandrapporten noodzakelijk zijn. En de ouders, die willen zo'n rapporten. Ze bekijken ze niet, maar ze willen ze wel !». De jonge leraar kijkt naar de windroos en de portretten van het vorstenpaar boven het bord en zwijgt. We zijn in de laatste dagen van het schooljaar en zijn **idealisme** zit al diep in zijn boekentas. Straks zal hij het na één jaar vol goede wil waarschijnlijk voor bekeken houden... een open einde dat niet veel plaats laat voor illusies.

NIET KOMISCH

Producer Joanna Geldof : «De serie is lang niet komisch bedoeld. Het wordt niet zoiets als *De Collega's*. Wij graven dieper en de leraars zijn **geen karikaturen**. De serie gaat over opvoeding, relaties en conflicten. We lichten de sluier van een bepaalde school, niet van hét onderwijs. We hebben ook geen boodschap of pasklare oplossingen. We tonen alleen herkenbare mensen die problemen probéren op te lossen, ieder op

Actie! De leraar maakt zich kwaad. Weldra op uw scherm.

zijn eigen manier. In de school worden weinig echte gesprekken gevoerd. Ieder gaat zijn eigen gang voor de klas. Alleen in de leraarskamer, dat hart van de school, komen de conflicten bovendrijven. Het privéleven van de leraars betrekken we er nauwelijks bij. De school staat centraal.»

We volgen een jonge leraar tijdens één schooljaar in de vierde klas. Hij vervangt een oudere leraar (*Dries Wieme*) die ziek maar ook wijs geworden is in het onderwijs. Hij hield van zijn leerlingen maar ging er kapot aan. In de loop van het jaar staat zijn klas letterlijk rond zijn graf. De schrik van de school is de bijzonder autoritaire en gefrustreerde *Bob Van Der Veken*. Voor hem is onderwijs geen lachertje. Het moet pijn doen. Hij is de negatieve betweter met racistische trekjes. Als hij het venster opentrekt roept hij : «Daar wonen ze, in de kashba !».

De jonge leraar wil het anders aanpakken. Hij wil **geen autoriteit**. Hij wil de kinderen verantwoordelijkheid geven maar verwacht veel te veel van hen. Ze lachen hem uit en laten hem uiteindelijk in de steek.

De collega's weten ook niet hoe het moet. Ieder zoekt zijn eigen weg : de angstige juffrouw die zich met pillen overeind houdt, de briljante lerares die in elk opzet slaagt, het rustgevende moedertype, de opportunist, de rechtvaardig strenge directeur en de knappe maar oppervlakkige turnlerares (*Mieke Bouwe*) waarop de nieuwkomer hopeloos verliefd wordt.

De problemen zijn die van alle dag. De

school gaat op reis naar Bellewaerde en twee kinderen raken zoek. De jonge leraar geeft een uitdagende leerling een oorveeg en de ouders dagen op. Er wordt geld gestolen en de migrant wordt verdacht. Er wordt gediscussieerd over lesmethodes, reglementen en rapporten. De inspecteur komt op bezoek en keurt zowaar de methodes van de jonge leraar goed. De leraars vinden zich ondergewaardeerd en te weinig betaald. Maar steeds komt de sluimerende twijfel boven. Hoe moet je eigenlijk goed lesgeven ? Hoe benader je dat beroep ? Het antwoord ligt niet voor de hand.

VERMOEIEND

De serie is gebaseerd op het gelijknamige toneelstuk van de Franstalige le-

DE JONGE LERAAR

Warre Borgmans van *De Tijd* en *De Blauwe Maandag Compagnie* is de jonge leraar : «Ik speel een genuanceerde idealist die moet inzien dat zijn opvattingen werkelijk **illusies** zijn. Ik wil leerling zijn mét de leerlingen, vriend i.p.v. vijand maar dat blijkt niet haalbaar. Ze houden me voor de gek en ik blijf vertwijfeld achter. Misschien blijft als eindindruk wel hangen dat je in het onderwijs ofwel zot moet zijn ofwel alle hoop moet opgeven. Dat zou spijtig zijn. Ik vind namelijk dat onderwijs heel bepalend is voor je leven. Zelf ben ik weliswaar nooit graag naar school gegaan. Ik vond er niets prettig aan. Toch moet een leraar erin kunnen slagen jonge mensen een **structuur** voor hun leven aan te bieden. Er bestaat geen pasklare oplossing voor de machtsverhoudingen in een school. Mijn vrouw staat ook in het onderwijs en ik volg dus van dichtbij wat daar gebeurt. Veel leraars leveren echt onwaarschijnlijk grote inspanningen en kampen met zeer verscheiden tegenstromingen. Het is een bijzonder moeilijk beroep en de scènes waarin de **vertwijfeling** en het zoeken naar boven komen vind ik het best. Misschien hadden die nog wat dieper uitgewerkt kunnen zijn. Maar bij iedereen zal de vraag rijzen : hoe moet goed onderwijs verlopen ? Ik weet het ook niet.»

rare *Liliane Wouters*. Zij is van Vlaamse afkomst en vertaalde eerder *Gezelle, Vandewoestijne* enz. in het Frans. Het stuk dateert van 1972 en is sindsdien volgens de SABAM-lijst zowel in Vlaanderen als Wallonië één van de meest gespeelde toneelstukken. *Walter Van Den Broeck* herschreef de dialogen voor televisie en de problematiek werd verruimd.

De binnenopnamen gebeuren in de basisschool *O.L.V. Van Lourdes* in Jette. Het gebouw ademt een authentiek ouderwetse sfeer uit. Voor de buitenopnamen wijkt de ploeg uit naar de Brusselse *Harenbeideschool*. De leraarskamer zelf werd naar het echte model in de televisiestudio nagebouwd met verplaatsbare muren om de camera's meer bewegingsruimte te geven. De leerlingen werden gerecruiteerd uit beide scholen. Voor de belangrijkste rollen werden echte audities gehouden. Er staan zeven begeleiders in om de bijna honderd leerlingen tijdens de opnamen te volgen. Geen lachertje want filmen vraagt van de spelers vooral veel geduld om te kunnen wachten.

De drie afleveringen van vijftig minuten worden op 66 draaidagen opgenomen. Dat betekent dat elke werkdag ongeveer **2,5 minuten** bruikbaar materiaal oplevert. De opnamen zijn gespreid over de verschillende seizoenen en vinden uiteraard alleen plaats tijdens de schoolvakanties. Dan zijn de lokalen vrij en de leerlingen beschikbaar.

Joanna Geldof: «De kinderen gedragen zich schitterend. Ze passen hun houding merkwaardig genoeg automatisch aan aan het type leraar dat de acteur in hun klas speelt. Dat is een interessante pedagogische vaststelling. Maar als we allemaal één ding geleerd hebben is het toch wel hoe ontzettend **veeleisend** het leraarsberoep is. Iedereen is 's avonds bekaf.» □

De Leraarskamer, drie zondagavonden op de B.R.T. : 24 en 31 maart, 7 april.

DE OUDE LERAAR

Bob Van Der Veken kent u waarschijnlijk als Directeur Tienpondt uit *De Collega's*: «Het karakter dat ik hier neerzet staat ver van mij af. Die leraar zit vol ergernis, cynisme, vooroordelen en machtsmisbruik. De leerlingen zijn bang van hem. Toch is het geen karikatuur. De regisseur houdt ons erg strak: geen komedie, niets forceren. Het is al erg genoeg zoals het is. Ik kan dat autoritaire type niet goedkeuren maar ik kan het wel begrijpen. De verantwoordelijkheid van leraars is groot maar als je het voor jezelf en de anderen niet op een prettige manier kunt oplossen moet je maar uit het onderwijs stappen. Onze jeugd is veel te belangrijk om door bullebakken om zeep te laten helpen. Toch heb ik zelf nooit zo'n strenge leraars gekend. Mijn grootvader, die was een goede leraar en een schat van een mens! Ik zie hem nog fluitend naar school trekken met zijn viool onder de arm. Zijn oudleerlingen zijn hem tot op het einde van zijn leven met veel liefde komen bezoeken. Mijn eigen kinderen heb ik naar een Steinerschool laten gaan. Daar hebben ze ook zo'n lieve, spelende leraar gehad. En uit die school zijn ook dokters en advocaten voortgekomen, hoor. De meeste scholen lijken me te strikt, te vormelijk en te onpersoonlijk. Het mag toch ook prettig zijn voor iedereen, niet? Types als de leraar die ik speel verpesten de hele sfeer. Als zowat alles verboden is, wat valt er dan nog te ontdekken?»

De jonge leraar (Warre Borgmans), de oude (Bob Van Der Veken) en de directeur (Jef Demedts): vertwijfeling.

MEER MENS LEZEN

Mens is een nieuw milieutijdschrift voor scholieren, studenten, leerkrachten en allen die belangstelling tonen voor het leefmilieu. Sponsors zouden ervoor zorgen dat het gratis in de scholen wordt verspreid.

MENS staat voor Milieu-Educatie: Natuur en Samenleving. Het tijdschrift verschijnt onder de auspiciën van de *Vlaamse Vereniging voor Biologie* (V.V.B.), de *Vereniging Leraars Wetenschappen* (VeLeWe), de *Vereniging voor het Onderwijs in de Biologie* (V.O.B.) en de *v.z.w. Water-Energie-Leefmilieu* (W.E.L.).

Coördinator Sonja De Nollin: «Het lijkt geen twijfel dat de milieuproblemen altijd maar prangender worden voor een groeiende massa mensen met een groeiende massa wensen. Goede milieu-informatie, vooral voor jongeren, is hoe langer hoe meer een «must». Omdat de spreekplicht veel groter is dan de zwijgplicht.

De naam van het tijdschrift MENS symboliseert de collectieve verantwoordelijkheid van de mensen voor hun leefmilieu. Het is geen strijdblad voor om het even welke belangengroep. Integendeel, de milieuproblematiek is een materie bij uitstek waar het algemeen belang prioriteit moet krijgen.

MENS is niet specialistisch. Het brengt daarentegen een multidisciplinaire en educatieve visie op het leefmilieu.»

MENS verschijnt driemaandelijks vanaf 1991. Elk nummer bevat een dossier dat goed begrijpelijk is voor leerlingen vanaf 16 jaar. Daarnaast bevat het rubrieken als *Mens erger je (niet)*, *Research in dienst van het leefmilieu* en een *Milieu-agenda*. Er komt geen reclame in MENS. De initiatiefnemers hopen dat ze het tijdschrift dank zij sponsors gratis in de scholen kunnen verspreiden. Maar wie (leerlingen en onderwijskrachten) het zekere voor het onzekere neemt kan zich nu voor de helft van de prijs abonneren. Wie er snel bij is stort 625 frank in plaats van 1250 frank op rekeningnummer 000-1610496-05 van het tijdschrift MENS 1991. □

Meer informatie: Sonja De Nollin - Te Boelaerlei 23 - 2140 Antwerpen - ☎ 03-322 74 69

WETENSCHAPPEN NIET IN NETTEN GEVANGEN

Vorige maand werd in het Limburgs Universitair Centrum een congres natuurwetenschappen gehouden. Meer dan driehonderd leraars biologie, chemie of fysica namen er aan deel. Dit congres had een belangrijke signaalfunctie.

De deelnemers toonden niet alleen belangstelling voor hypothesen over het verdwijnen van de dinosauriërs. Dit congres droeg ook een boodschap uit want voor het eerst was het **netoverschrijdend**. Alle Vlaamse onderwijskoepels verleenden hun medewerking aan de samenstelling van het programma. Eminente deskundigen gaven een gevarieerd overzicht van actuele onderzoeksresultaten en inzichten op het domein van de zuivere en toegepaste biologie, chemie en fysica.

Een dergelijk netoverschrijdend congres is binnen de Vlaamse onderwijscontext een unieke gebeurtenis. Het werd georganiseerd met de steun van het Vlaams Ministerie van Onderwijs en op initiatief van de Rijksinspectie. De verschillende onderwijsnetten participeerden gelijkwaardig.

Rijksinspecteur *Gilbert Strumane* legt uit hoe dit initiatief in de reageerbuis werd geboren. «Het driedaags congres voor leraars natuurwetenschappen was in het voormalige Rijksonderwijs een jaarlijkse traditie. Op een bepaald ogenblik zaten we echter op een dood spoor. Er waren organisatorische moeilijkheden terwijl ook de Rijksinspectie van het Gemeenschapsonderwijs werd ontkoppeld. In dit nieuwe onderwijslandschap stelden de collega's voor alsnog de verzuiling te doorbreken met een netoverschrijdend congres. Daarmee zouden we veel meer leerkrachten bereiken en tegelijkertijd een ruimer congresprogramma kunnen aanbieden. Zowel de inspecteur-generaal als de minister reageerden gunstig op ons voorstel.»

De eerste voorbereidende vergadering werd in maart gehouden. «Vanaf het begin was er een zeer goede samenwerking tussen de afgevaardigden van de verschillende netten», bevestigt Rijksinspecteur *Raf De*

«Ik ben een leraar en daar ben ik trots op.»
(*Roald Hoffmann*,
Nobelprijs-
laureaat chemie)

Wispelaere. «Vroeger werkten we weliswaar niet helemaal naast elkaar. Verscheidene verenigingen zijn ten andere al netoverschrijdend. Maar voor dit congres werd voor de eerste keer op een grootschalige wijze samengewerkt. Bovendien subsidieerde het ministerie dit initiatief en moedigde het dit ook moreel aan. Zonder de goedkeuring en de betrokkenheid van de onderwijskoepels was een dergelijke actie overigens niet mogelijk geweest.»

BEGIN VAN EEN TRADITIE

Voor deze eerste, experimentele keer werd gekozen voor een niet-gekleurde universitaire instelling. In de toekomst hopen de organisatoren alle Vlaamse universiteiten te betrekken en ze om beurt als gastheer te laten optreden. Het huidige karige budget zou

dan ook het beste worden aangepast opdat het congres meer deelnemers kan ontvangen. Was het afgelopen congres nu het begin van een traditie? En wat denken vertegenwoordigers van de onderwijsnetten van dit netoverschrijdend werken?

– *Carlo Janssens, A.R.G.O.*: «Voor de leerkrachten van het Gemeenschapsonderwijs was het vroegere driedaagse congres telkens een soort bijscholing, een verruiming op het gebied van de wetenschappen. Ik dacht dat er geen problemen waren om opnieuw, via een netoverschrijdend initiatief, de draad op te nemen. Ik ondervond geen ideologische remmingen om collega's bij elkaar te brengen. De wetenschappen zijn immers niet direct ideologisch gebonden.»

– *Jean-Claude De Vroey, Gemeenschapsonderwijs*: «Leraars hebben nood aan bijscholing. Maar het gaat steeds meer bergaf met de kansen tot bijscholing. Dat de organisatie van het afgelopen congres gemeenschappelijk werd aangepakt was ook uit zorg voor de kwaliteit van de navorming. We dienen het onderwijs in de wetenschappen op

peil te houden. Ideologische principes mogen hierbij geen rol spelen.

Mag ik eraan toevoegen dat het onderwijs in de wetenschappen in ons land eigenlijk niet helemaal op zijn waarde wordt geschat. Ook niet door de mensen die vaak de touwtjes in handen hebben. Met het vormen van een breder front hopen we meer impact te krijgen.»

GEBUNDELDE KRACHTEN

– *Frits De Facq, Gemeenschapsonderwijs*: «We waren blij met dit congres, maar het was een noodoplossing. Niet iedereen van het Gemeenschapsonderwijs is even gelukkig met deze gang van zaken. We moeten het nu stellen met slechts één dag. Op het vroegere driedaagse congres kregen we daarenboven op het gebied van de

didactiek en de methodiek direct bruikbaar, gesneden brood. Dit aspect viel nu haast helemaal weg. Ik hoop dat de top van de A.R.G.O. beseft dat er in ons net een leemte moet worden ingevuld. Een eendagscongres is werkelijk te weinig.»

– *Frans De Meuter, diocesaan inspecteur*: «De netgebonden initiatieven hoeven niet te wijken voor een netoverschrijdend congres. Beide vormen van initiatief kunnen elkaar aanvullen. Toch mogen de krachten ook wel eens gebundeld worden om een verdere versnippering in het onderwijsbeleid te vermijden. De respons op dit congres was overigens heel goed.»

– *Ludo Brandt, diocesaan inspecteur*: «Met zekere vreugde bemerk ik dat het Vlaams Ministerie van Onderwijs nu ook duidelijk iets onderneemt om de leraars natuurwetenschappen van alle netten als één groep te beschouwen. De administratieve hinderpalen om over de netten heen elkaar te ontmoeten blijken nu te zijn weggevallen.»

HARMONISERING

– *Jos Van De Velden, Officieel Gesubsidieerd Onderwijs (C.O.N.O.–V.B.S.G.)*:

«Deze grootschalige organisatie gaf ons de mogelijkheid om uit elke universiteit een spreker uit te nodigen. Bij een netgebonden initiatief ligt dit veel minder voor de hand. De *Vereniging van Belgische Steden en Gemeenten* heeft overigens al de gewoonte om samen te werken met gemeenten die verschillend zijn ingekleurd. Voor ons was dus het netoverschrijdende geen probleem. Ik zou het nochtans wel betreuren als filosofische aspecten van de wetenschappen op termijn uitgesloten zouden blijven. Maar ik vind het alvast positief dat de leraars zich op een gemeenschappelijk congres kunnen informeren over de huidige stand van het wetenschappelijk onderzoek. De navorming, de didactiek en de methodiek kunnen bij een andere gelegenheid naar voor komen.»

– *Paul Mutsaers, Officieel Gesubsidieerd Onderwijs (C.V.P.O.)*: «Ik stond samen met andere collega's positief tegenover dit congres. Het paste in het principe dat het provinciaal onderwijs steeds toepast: laten we ons niet inkapselen maar laten we open staan voor verruimende initiatieven.»

Er is maar één biologie, één fysica, één chemie. Met dit congres werd getracht de natuurwetenschappen niet in schoolnetten gevangen te houden. Het heeft daarenboven ook aangetoond dat er een bereidheid bestaat om over de netten heen tot een harmonisering te komen. Misschien was het congres zelfs een voorbode van een nog grotere harmonisering van het onderwijs in de wetenschappen in Vlaanderen én Nederland. □

LEEFSLEUTELS

Hoe loods je jongeren beter door hun puberteit? Meer dan een miljoen jongeren over heel de wereld volgen daarvoor een speciaal educatief programma. Bij ons heet het Leefsleutels.

De **Stichting G** is de afgelopen zomer door de Generale Bank in het leven geroepen. Ze staat opvoeders en ouders bij opdat jongeren zich harmonisch en gezond kunnen ontwikkelen. Ze wil ook mee een oplossing zoeken voor negatieve gedragingen, drugs en alcohol.

De Stichting steunt nu **Leefsleutels voor Jongeren**. Dit experimenteel project richt zich tot pre-adolescenten van **tien tot veertien jaar**. Het educatief project is uitgewerkt door Quest International, een Amerikaanse a-politieke en niet-confessionele stichting, met de steun van de Lions Club International. Het programma van *Leefsleutels* helpt jongeren in een voor hen zeer moeilijke en kwetsbare leeftijd. Pre-adolescenten zijn namelijk onzeker van zichzelf en van de omgeving, kunnen moeilijk weerstand bieden aan de negatieve invloed van bepaalde vrienden, hebben weinig kritische zin ten aanzien van de sociale druk waaraan ze zijn blootgesteld. Of ze lijden onder gebrekkige gezinsrelaties.

Het programma van *Leefsleutels* wordt op vrijwillige basis gegeven in de laatste twee jaren van de basisschool en in de eerste graad van de secundaire school. Met één uur per week kan het over twee schooljaren worden gespreid.

Er zijn zeven sleutels met elk een apart programma: het betreden van de adolescentie, het verwerven van zelfvertrouwen dank zij

een betere communicatie, het begrijpen van de eigen emoties, het verbeteren van de relaties met de vrienden, het nauwer toehalen van de familiebanden, het ontwikkelen van kritische zin om zelf een beslissing te kunnen nemen, het bepalen van oogmerken voor een gezonde en harmonische leefwijze.

Daarnaast kiest een klas vanaf de tweede maand een project voor vrijwillige hulpverlening, zoals bejaardenhulp of een netheidscampagne op school. *Leefsleutels* gaat uit van waarden als zelfdiscipline, respect en aandacht voor anderen, verantwoordelijkheidsbesef, de ontwikkeling van een kritische geest en een leefwijze vrij van toxicomanie.

Het educatief project van Quest is intussen ingevoerd in ruim veertig landen. Meer dan een miljoen leerlingen volgen zo'n programma. In België voerde het Franstalig landsgedeelte het drie jaar geleden in. Een eerste evaluatie wijst op heel wat enthousiasme van het onderwijzend personeel. Daarenboven verbeterde vaak de communicatie onder de leerlingen. Ze staan nu veelal opener tegenover ouders en leerkrachten. □

Wie belangstelling heeft kan contact opnemen met mevrouw Claire Timmermans (Stichting G) – Warandeborg 3 – 1000 Brussel – ☎ 02-516 21 39

HOE SMAAKT EEN MAALTIJD-CHEQUE ?

De reacties op de invoering van maaltijdcheques waren niet mals. «U kunt ons even goed een pak hapklare hondebrokken opsturen», schreef een leraar aan het ministerie. Maar de

cheques zijn er en u zult er minstens drie jaar uw eindejaarstoelage in uitbetaald krijgen. Een blik op het menu.

Aan de basis van het plan ligt het budget. Leraars moesten meer verdienen maar er mochten niet opnieuw banen sneuvelen. Om de loonsverhoging zonder kleerscheuren mogelijk te maken boden maaltijdcheques een oplossing. De Vlaamse Gemeenschap moet daardoor minder uitgeven omdat op het bedrag geen belastingen of sociale zekerheid moet worden betaald. En het gaat om een gigantisch bedrag. De twee bestaande maatschappijen **Maaltijdcheque** en **Ticket Restaurant** halen nu immers al een omzet van 14 miljard. Voor de bijkomende 2,5 miljard ging de overheid echter met het Gemeentekrediet scheid. Die bouwde snel een nieuw bedrijf uit : **Publicheque**. Hoe gaat het in zijn werk ?

VERSCHILLEN

U krijgt per post een individueel **aangetekende zending** maaltijdcheques in plaats van uw eindejaarspremie. Als u niet thuis bent zult u ze in het postkantoor moeten afhalen. Alle leraars met een **voltijdse opdracht** en die het hele schooljaar gewerkt hebben krijgen **180 cheques**. (Dat is ongeveer even veel als het aantal gepresteerde werkdagen). Het aantal cheques is voor iedereen gelijk, alleen het bedrag verschilt. Stel dat u 18.000 frank eindejaarstoelage verdient, dan is elke cheque honderd frank waard. Bij elke cheque komt een **vast bedrag van 45 frank** bij dat u zelf moet

betalen. Anders is hij niet belastingvrij en moet er sociale zekerheid op worden betaald. De totale waarde van elke cheque

is al voorgedrukt. (In ons voorbeeld staat er dus 145 frank op). De overheid schiet voor iedereen 180 keer 45 frank voor. Die wordt nadien afgehouden van uw vakantiegeld. Volgend jaar zal de eindejaarstoelage vóór 30 november worden uitbetaald en wordt uw bijdrage meteen van de novemberwedde afgehouden.

Elke cheque is **gepersonaliseerd** en u krijgt **een jaar tijd** om hem te gebruiken. Dat kan in alle zaken met een **Publicheque-kenteken**.

U hoeft de cheque niet te gebruiken voor de aankoop van maaltijden of voedsel. U moet hem alleen uitgeven **in een zaak waar ook voedsel wordt verkocht**.

Als meteen 150.000 nieuwe gebruikers van maaltijdcheques opduiken zal die betaalvorm trouwens snel overal ingeburgerd zijn. Nog twee vooroordelen uit de weg ruimen : de regeling heeft **geen invloed op uw pensioen** en **iedereen** krijgt maaltijdcheques. Of u over een schoolrestaurant beschikt doet niets ter zake.

Ook de **ambtenaren** krijgen cheques : dertig stuks met 100 frank werkgevers- en 50 frank werknemersbijdrage. Voor hen wordt het bedrag echter niet beschouwd als eindejaarstoelage maar als gewone loonsverhoging.

Wie **deeltijds werkt** krijgt een aantal cheques in verhouding met zijn opdracht en prestatieduur. Stel dat uw prestatie

overeenkomt met 70 procent van een voltijdse opdracht en u hebt recht op 14.000 frank eindejaarspremie. Dan ontvangt u 70 procent van 180 cheques (126). De waarde van elke cheque bedraagt 45 frank eigen bijdrage plus het bedrag van de premie gedeeld door het aantal cheques ($14.000 : 126 = 111$ frank). U ontvangt dan 126 cheques van 156 frank.

In bepaalde gevallen kan het dus voorkomen dat uw eigen bijdrage groter is dan het bedrag dat u krijgt. Als u maar enkele weken hebt gewerkt, bijvoorbeeld.

De C.A.O. werd afgesloten voor een periode van **drie jaar**. Het vorige besluit op de eindejaarstoelage werd niet afgeschaft maar opgeschort. In 1993 kan de regeling dus veranderen. Tegen dan weten we in ieder geval hoe zo'n maaltijdcheque smaakt. Waarschijnlijk naar papier. □

OMBUDSDIENST

Het ministerie heeft een ombudsdienst georganiseerd voor al wie met de maaltijdcheques problemen ondervindt of gewoon meer inlichtingen over wil.
Bel 02 - 210 54 38.

NAAR WAARDE GESCHAT

Er is nu een daadwerkelijke **financiële herwaardering** van de leraars. De onderwijsbegroting stijgt dit jaar met tien miljard.

De 150.000 onderwijsmensen krijgen reële loonsverhogingen :

5 % extra (1 % op 1 november 1990, 2 % op 1 november 1991 en 2 % in 1992) bovenop de intersectoriële en normale index- en bestaande baremieke verhogingen.

Een bijkomend procent wordt gebruikt om anomalieën weg te werken. Deze maatregelen zijn evenwichtig en sociaal bepaald.

1. De 11.500 kleuterleidsters verdienen nu vanaf negen jaar weddeanciënniteit even veel als de onderwijzers. Voor de eerste acht jaar gaat hun wedde met 20.000 fr. omhoog.

2. Voor het opvoedend hulp-personeel gelden nog slechts vier in plaats van dertien weddeschalen. De wedde van de 6000 betrokkenen wordt gelijkgeschakeld met die van onderwijzer of regent vanaf negen jaar weddeanciënniteit. Tijdens de eerste acht jaar krijgen ze 20.000 fr. meer.

3. Het P.M.S.-personeel (zo'n 1000 mensen) verdient vanaf het negende jaar weddeanciënniteit even veel als een regent. De eerste acht jaar gaat hun wedde met 20.000 fr. omhoog.

4. De wedde van het administratief personeel (ongeveer 2000 mensen) van gemeenschaps- en gesubsidieerd onderwijs gaat met vijf procent omhoog.

5. Het tijdelijk wetenschappelijk personeel en vorsers (zo'n 2500) krijgen na twee jaar dienst een hogere weddeschaal.

6. Praktijkleraren worden geheraardeerd door de harmonisatie op 22 wekelijkse opdrachten in de eerste graad van het secundair onderwijs en de valorisatie van 10 in plaats van 6 jaar nuttige ervaring uit het bedrijfsleven.

7. Voor het meester-, vak- en dienstpersoneel (zo'n 12.000 mensen) gaan de lonen globaal met 145 miljoen omhoog, gelijk verdeeld over gemeenschaps- en gesubsidieerd onderwijs. □

SCHILD EN VRIEND

In Vlaamse lagere scholen kunnen nu Franstalige leraars de lessen Frans geven. En wij trekken naar Wallonië.

Na gemeenschappelijk overleg tussen de Gemeenschapsministers van Onderwijs *Coens*, *Grafé* en *Fagnoul* werd voor het basisonderwijs een experiment opgezet. Het gaat hier om een taaluitwisselingsproject voor onderwijzers of onderwijzeressen.

Vorig jaar al kregen leerlingen van het zesde jaar de kans om aan een uitwisselingsproject deel te nemen. 207 Vlaamse klassen trokken de taalgrens over en verbleven drie à vijf dagen in een gastgezin.

Het volgende experiment is bestemd voor de leraars. Bedoeling is de lessen in de tweede taal te laten geven door een leraar die deze taal als moedertaal spreekt. Zo krijgen de leerlingen van meet af aan de correcte zinsbouw, uitspraak en intonatie te horen.

Aan het experiment mogen alle scholen van alle netten meedoen. De uitwisseling gebeurt vrijwillig tussen een Vlaamse en een Franstalige school. Hoe, wanneer en hoe lang vullen de scholen zelf in. «Wij kunnen deze uitwisselingen niet verplichten», zegt Minister *Coens*. «Vanuit de feiten laten we iets groeien. Maar dit is alvast een kans voor de leraars om hun tweede taal te perfectioneren.» □

Vlaams Ministerie van Onderwijs – Bestuur van het Basisonderwijs – kantoor 323 – Koningsstraat 138 – 1000 Brussel – ☎ 02-211 45 07

GROEN ONDERWIJS

Er is nu een **Permanente Commissie voor Milieu-educatie** in het secundair onderwijs. Deze commissie is samengesteld uit vertegenwoordigers van het Vlaams Ministerie van Onderwijs, een vertegenwoordiger van elk onderwijsnet en een deskundige. Zowel inspectie als leerkrachten maken er deel van uit.

De Commissie wil **informatie inwinnen** over de bestaande of geplande initiatieven voor milieu-educatie, ze op hun waarde schatten en bekend maken aan de scholen.

De Commissie **stimuleert en begeleidt** op eigen gezag individuele initiatieven in scholen, legt aan de minister projecten voor die aanleiding kunnen geven tot een netoverschrijdend initiatief en begeleidt en coördineert deze initiatieven na goedkeuring.

Een laatste doelstelling is de minister adviseren inzake milieu-educatie in het secundair onderwijs. In verband hiermee denkt de Commissie concreet aan het opstellen van **minimum-doelstellingen**. □

– Contactadres – Permanente Commissie voor Milieu-educatie in het Secundair Onderwijs – c.o. F. Van Esch, inspecteur – Ambroossteenweg 144 – 1981 Zemst-Hofstade – ☎ 015-61 36 21

DE SCHAT VAN EUDISED

Voor het uitwisselen van onderwijskundige informatie in Europa zijn twee netwerken van belang : EURYDICE van de Europese Gemeenschap en EUDISED van de Raad van Europa. Wat is het belang daarvan voor ons onderwijs ?

Aan het eind van de jaren zestig startte de Raad van Europa het project voor een Europees documentatie- en informatie-systeem. **Eudised** werd het acroniem van European Documentation and Information System for Education. In 1975 werd het systeem operationeel.

Wilfried Boomgaert is de Belgische vertegenwoordiger van de sectie Vlaanderen voor Eudised.

– Welke doelstellingen heeft het Eudised-project ?

– *Boomgaert* : Binnen dit project wil men informatie verzamelen over het onderwijs in de lidstaten van de Raad van Europa. Het stelt deze informatie ter beschikking van alle geïnteresseerden. Deze gemeenschappelijke informatiebron eerbiedigt de autonomie van de deelnemende landen en biedt de mogelijkheid om de onderwijs-systemen in Europa op elkaar af te stemmen.

– Wat werd er al verwezenlijkt ?

– *Boomgaert* : Er is een internationaal **netwerk** uitgebouwd voor de uitwisseling van documentaire informatie in de vorm van projectbeschrijvingen. In het immense veld van de onderwijsinformatie heeft men de informatiegaring beperkt tot beschrijvingen van lopende en afgesloten **onderzoeksprojecten**. 23 landen, lidstaten van de Raad van Europa en een aantal andere landen zoals Tsjechoslovakije en Joegoslavië leveren via hun nationale documentatiecentra bijdragen. Deze worden gepubliceerd in het «EUDISED R & D Bulletin». Ze worden ook opgeslagen in de EUDISED-database.

– Dreigt er geen babelse taalverwarring tussen zoveel landen ?

– *Boomgaert* : Er is inderdaad een vertaalinstrument nodig om informatie tussen 23 landen, met elk een eigen taal en onderwijssysteem, te kunnen uitwisselen. Hiervoor ontwikkelde de Raad van Europa

een **Eudised-thesaurus**. Dit is een gestandaardiseerde lijst van onderwijstermen. Deze descriptoren dienen om projecten of documenten te beschrijven. In de Nederlandse thesaurus vind je de vertaling van meer dan 2400 termen in de andere acht officiële talen van de E.G. Lokale, nationale bewerkingen in het Fins, Noors, Zweeds, Servo-Kroatisch en het Turks zijn in voorbereiding.

Sinds 1976 bestaat in de E.G. ook **Eurydice** of het European Documentation and Information Center). Dit netwerk beperkt zich tot informatie-uitwisseling over het **onderwijsbeleid**. Eudised en Eurydice vullen elkaar dus aan. Ze gebruiken dezelfde thesaurus.

– Hoe groot is de invloed van het Eudised-project op de nationale documentaire activiteiten en de internationale samenwerking ?

– *Boomgaert* : Die is niet te onderschatten. Er bestaat ten eerste een vruchtbare uitwisseling tussen nationale thesauri en de Eudised-thesaurus. Typische nationale benamingen worden immers uit de internationale lijst geweerd. Hieruit groeide de vraag naar nationale aanvullingen. Aldus ontstond in 1978 de Nederlandse ADION- en in 1983 de Vlaamse ADIOV-thesaurus. Een nieuwe ADIOV-thesaurus, met integratie van de Eudised-descriptoren én voor Vlaanderen belangrijke ADION-descriptoren, verschijnt eerlang. Hij zal onder meer dienstig zijn bij het uitbouwen van de ADIOV-database, het Automatisch Documentatie- en Informatiesysteem voor het Onderwijs in Vlaanderen. Uit de nationale thesauri worden regelmatig, per taalgebied, descriptoren geselecteerd waarmee de internationale moederthesaurus wordt uitgebreid. Nederland en Vlaanderen vormen dan binnen het raam van OORD, Overleg Onderwijs-Research en Documentatie, onder auspiciën van de Nederlandse Taalunie, een thesauruswerkgroep.

Zo komen we bij een tweede positieve invloed van Eudised. De internationale samenwerking wordt niet alleen gestimuleerd binnen hetzelfde taalgebied maar ook over de taalgrenzen heen. Het netwerk is dan ook één van de eerste samenwerkingsverbanden tussen landen van Oost- en West-Europa.

– Hoe komt nu de beschrijving van een Vlaams onderzoeksproject terecht bij een Griekse abonnee ?

– *Boomgaert* : De nationale eenheid, in België is er een Vlaamse en een Waalse eenheid, tracht op basis van administratieve gegevens een zicht te krijgen op het aantal

en de aard van de lopende onderzoeksprojecten in haar gebied. Contactpersonen in de universiteiten sporen de onderzoekers meermaals aan om hun projecten te beschrijven op standaardformulieren. De nationale eenheid verzamelt en controleert deze worksheets. Daarna worden ze doorgestuurd naar de database en de uitgever van het Bulletin. In 1990 werden langs deze weg vanuit Vlaanderen een 50-tal worksheets ingediend. Door de vele intermediaires tussen de onderzoeker en de abonnee gaat er veel tijd verloren. Volgende problemen kunnen voor bijkomende vertraging zorgen : vertaal, redactie- en drukproblemen, compatibiliteitsproblemen, administratieve en contractuele problemen. Het ideaalbeeld : een nationale eenheid die via haar eigen database rechtstreeks kan toeleveren aan de EUDISED-database lijkt niet realiseerbaar vóór 1992. Een abonnee op het Bulletin krijgt de projectbeschrijvingen in extenso voorgeschoteld per themagroep bijvoorbeeld *learning, evaluation, curriculum...*, al naargelang van de herkomst in het Engels, Frans of Duits. Daarnaast zijn er per aflevering volgende indexes voorzien : een naamindex van onderzoekers en een onderwerpregister in 9 talen, dat de toegekende descriptoren bevat. Aan de hand van het Grieks onderwerpregister kan een Griekse abonnee alle onderzoeksprojecten terugvinden die hem kunnen interesseren. Terzelfdertijd heeft hij het adres van het instituut of de dienst waar de onderzoeker werkzaam was of nog is. Aldus kunnen gemakkelijk contacten worden gelegd tussen onderzoekers. Vraag blijft in hoeverre deze onderzoeks- en documentatieactiviteiten invloed hebben op het onderwijsbeleid en de onderwijspraktijk. Deze vraag komt waarschijnlijk aan de orde tijdens een OORD-studiedag. Zullen we het daar de volgende keer over hebben ? □

– KORT PRAKTISCH –

– *Eudised is een voor iedereen toegankelijk systeem. Op het Vlaams Ministerie van Onderwijs zijn de gegevens in gedrukte versie beschikbaar*

– *Eudised (netwerk en thesaurus) – Informatie- en Documentatiedienst – Dhr. W. Boomgaert – Koningsstraat 150 – 1000 Brussel – ☎ 02-210 53 82*

– *De Centrale Bibliotheek heeft een abonnement op het R & D Bulletin (leeszaalnummer 2270)*

– *Voor een aansluiting op de Eudised-database : Dhr. E. Lapeysen, C.N.D.S.T. – Koninklijke Bibliotheek – Keizerslaan 4 – 1000 Brussel – ☎ 02-519 56 43*

LEERAARS NAAR HET BUITENLAND

Klasse blijft regelmatig aandacht schenken aan de korte vormingsstages voor leraars en ambtenaren. Het aanbod geldt voor 1991 maar wacht niet te lang, het aantal plaatsen is beperkt. Voor de te volgen procedure verwijzen we u graag naar vorig nummer.

BUNDESREPUBLIK DEUTSCHLAND

1. Baden-Württemberg

– Kurs Nr. 1.0991.8, van 27 februari tot 1 maart
Deutsch: Umgang mit Literatur: Gedichte, Märchen, Kindergeschichten.

Org.: Staatliche Akademie für Lehrerfortbildung
– 7260 Calw–Schillerstrasse 8 – ☎ 00-49-7051-16 12 47

– *The teaching of European literature in upper secondary education*: van 13 tot 18 mei (voertaal: Engels)

Seminar for upper secondary teachers of arts subjects, head teachers, teacher trainers and inspectors/advisers. (Kandidaturen voor 1 maart)
– *La dimension européenne en géographie: une échelle parmi d'autres*: van 3 tot 8 juni (voertaal: Frans)

Séminaire pour enseignants de géographie de l'enseignement secondaire, chefs d'établissement, formateurs d'enseignants et inspecteurs/conseillers pédagogiques. (Kandidaturen voor 1 april)

– *The European dimension of environmental education in secondary schools*: van 14 tot 19 oktober (voertaal: Engels)

Seminar for secondary school teachers, head teachers, teacher trainers en inspectors/advisers. (Kandidaturen voor 1 augustus)

– *New approaches to history teaching in secondary education*: van 4 tot 9 november (voertaal: Duits)

Seminarie voor geschiedenisleraren secundair onderwijs, schoolhoofden, lerarenopleiders en inspecteurs/begeleiders. (Kandidaturen voor 1 september)

OSTERREICH

Tenzij anders vermeld geldt steeds een limietdatum van **1 maand voor de aanvangsdatum** van de stage.

1. Burgenland

– Nr. 12 101.7, van 9 tot 12 december
Digitale Simulation von Regelkreisen: für Lehrer an technischen Lehranstalten.

Org.: Pädagogischen Institut des Bundes für das Burgenland – Wolfgarten – A-7001 Eisenstadt

2. Kärnten

– Nr. 22 103.9, van 6 tot 8 mei
Keramische Werkstoffe: für Lehrer an technischen Lehranstalten.

– Nr. 24 102.8, van 23 tot 25 juli (kandidaturen vóór 15 juni)

Kulturtourismus und Musik: für Lehrer an Lehranstalten für Fremdenverkehrsberufe.

Org.: Pädagogischen Institut für Kärnten – Hubertusstraße 1 – A-9022 Klagenfurt

3. Niederösterreich

– Nr. 32 109.6, van 8 tot 11 april
Konstruktionen bei historischen Gebäuden: für Lehrer an technischen Lehranstalten.

– Nr. 32 120.4, van 14 tot 17 oktober
Tribologie: für Lehrer an technischen Lehranstalten.

– Nr. 33 102.2, van 8 tot 11 april
Datenverarbeitung im Mathematikunterricht: für Lehrer an kaufmännischen Lehranstalten.

– Nr. 34 106.8, van 12 tot 15 maart
Managementaufgaben in Gastronomie und Hotellerie: für Lehrer an Lehranstalten für Fremdenverkehrsberufe.

Org.: Pädagogischen Institut für Niederösterreich

– *Abteilungen für berufsbildende Schulen – Dechant-Pfeifer-Straße 3 – A-2020 Hollabrunn*
4. Oberösterreich

– Nr. 42 105.5, van 13 tot 15 maart
Entwicklungstendenzen in der Fertigungstechnik: für Lehrer an technischen Lehranstalten.

– Nr. 42 106.5, van 20 tot 22 maart
Standard-Datenbanksysteme SQL: für Lehrer an technischen Lehranstalten.

– Nr. 42 112.5, van 28 tot 30 oktober
Objektorientierte Softwareentwicklung: für Lehrer an technischen Lehranstalten mit Kenntnissen in Pascal und/oder C.

– Nr. 42 114.5, van 12 tot 14 november
Umwelttechnologie: für Lehrer an technischen Lehranstalten (Maschinenbau, Betriebstechnik).
Org.: Pädagogischen Institut für Oberösterreich – Kaplanhofstraße 40 – A-4020 Linz

5. Wien

– Nr. 90 106.9, van 15 tot 19 juli
Ideologie und Wirklichkeit des Nationalsozialismus: für Lehrer aller Schulen.

– Nr. 90 133.3, van 21 tot 25 oktober
Zeitgeschichte Chinas und Ostasiens: für Lehrer aller Schulen.

– Nr. 91 106.9, van 18 tot 21 november
Alternative elektrische Energieerzeugung: für Lehrer an Berufsschulen.

– Nr. 91 119.9, van 3 tot 7 juni
Kostformen: für Lehrer an Berufsschulen.

– Nr. 91 135.9, van 3 tot 6 december
Sauerteig und Feinbackwaren: für Lehrer an Berufsschulen.

– Nr. 92 118.9, van 8 tot 11 april
Elektrische Energieerzeugung und -verteilung: für Lehrer an technischen Lehranstalten.

– Nr. 92 128.5, van 8 tot 12 juli
Ingenieurverantwortung: für Lehrer an technischen Lehranstalten.

– Nr. 92 137.5, van 9 tot 12 december
Textproduktion und Textinterpretation: für Deutschlehrer an technischen Lehranstalten.

– Nr. 93 118.7, van 16 tot 19 april
Logistik: für Lehrer an kaufmännischen Lehranstalten.

– Nr. 94 116.5, van 23 tot 27 september
Wien im Spiegel der Gastronomie: für Lehrer an Lehranstalten für Fremdenverkehrsberufe.

Org.: Pädagogischen Institut für Wien – Grenzackerstraße 18 – A-1100 Wien

Inlichtingen en inschrijvingsformulieren:

Ministerie van Onderwijs
Secretariaat-Generaal
t.a.v. Leen Mortier
R.A.C.–Arcadengebouw 4de Verdieping
Kantoor 4043
1010 Brussel
☎ 02-210 52 25

VOOR MANNEN

Ongeveer tachtig procent van de Nederlandse meisjes en vrouwen komt in aanraking met **seksueel geweld**. Dit is een ernstig maatschappelijk probleem. Daarom heeft de Nederlandse Rijksoverheid besloten tot een landelijke **voorlichtingscampagne** ter preventie van seksueel geweld.

Tot nu toe waren voorlichtingsactiviteiten en preventiemaatregelen alleen gericht op vrouwen en meisjes. Seksueel geweld is echter niet een probleem dat alleen door vrouwen kan worden opgelost. Mannen en jongens moeten hierbij worden betrokken. Omdat de verantwoordelijkheid van mannen en jongens voor het voorkomen van seksueel geweld nog bijna geheel moet worden opgebouwd, is besloten de voorlichtingscampagne ophente richten.

De campagne begon onlangs met het verschijnen van de brochure «Preventie seksueel geweld. De onmisbaarheid van mannen en

jongens». Het zijn immers bijna altijd mannen of jongens die seksueel geweld plegen.

Vaak is dit niet een uiting van seksuele wensen of driften, maar van onmachtgevoelens die in geweld worden uitgedrukt. Die onmachtgevoelens betreffen niet zozeer de vrouwen maar meer het **zelfbeeld van de man**. De man is bang om geen «echte» man te zijn. Hij heeft geen controle over zijn eigen angsten, onzekerheid, machtsgevoelens en gevoelens van onmacht. Vaak (h)erkent hij deze gevoelens ook niet. Daarom kan seksueel geweld voor hem een middel zijn om zich machtig te voelen.

De voorlichting wil mannen en jongens duidelijk maken dat zij zichzelf tekort doen door vast te blijven houden aan het traditionele man/vrouwbeeld. Ze moeten hun kracht bewijzen door seksueel geweld juist te voorkomen. □

(Uitleg)

HOOGBEGAAFDE KINDEREN

Zelden fouten in het werk, een enorm werktempo, ontzettend gemakkelijk denken, een fenomenaal geheugen, fantastische leergierigheid, belangstelling voor nieuwe dingen, helderheid en diepgang in het formuleren, een brede creativiteit... dat zegt leraar Theo van Reen over twee hoogbegaafde leerlingen uit zijn combinatie-klas 7/8. In de basisschool «De Biezenkamp» in Nijmegen is voor deze kinderen **aangepast onderwijs** ontwikkeld.

Bij de start in groep 7 is de ene jongen negen jaar en de andere tien. Hun snelheid is opvallend. Na driemaanden hebben ze alle reken- en taalwerk van groep 7 al onder de knie. Begeleiders en ouders zoeken alternatieven om meer inhoud en variatie te brengen. Dat betekent een **gedifferentieerde werking**, waarbij meer eisen worden gesteld aan leraar en leerling, materiaal en werkruimte. Werkstukken, spreekbeurten, personal computer, uitdieping van rekenen/wiskunde en taal, aanpakken van nieuwe thema's in de andere vakken: op tal van manieren kan worden gedifferentieerd. Opzoekwerken en projectmateriaal zijn overvloedig aanwezig. Opvallend is dat de leerlingen voor niks uit de weg gaan. Steeds blijkt dat abstract en ruimtelijk denken geen enkel probleem (meer) oplevert. Van wezenlijk belang is ook dat deze hoogbegaafden «kinderen» mogen blijven. Hun activiteiten moeten bewust aan die van de gehele groep worden gekoppeld.

Alleen als de leerkracht dit allemaal mogelijk maakt en meemaakt, ontdekt hij wat hoogbegaafden aan extra's hebben. Toch kost het veel moeite om hen voldoende ruimte te geven, zinvolle activiteiten en leerstof aan te dragen, drempels weg te nemen en eigen vooroordelen te overwinnen. Een **combinatieklas** kan een goed werkklimaat bieden voor gedifferentieerd onderwijs met extra mogelijkheden om hoogbegaafden «speelruimte» te geven. Op die manier kan trouwens een **flexibel programma** ontstaan waardoor ook de andere kinderen op verschillend niveau verschillend tempo kunnen werken. Misschien is dit wel een goede stap in de richting van adequaat onderwijs voor iedere leerling in een groep. □

(Didaktief)

MEISJES BENADEELD

Meisjes blijken in het gemengd onderwijs eerst evengoed te presteren als jongens. Maar als ze 14 jaar oud zijn verandert dit. Uit onzekerheid over hun rol kiezen zij voor de **stereotype vrouwelijkheid**, die hen meer voordelen lijkt te bieden, vooral in de omgang met jongens. Deze houding sluit het beste aan bij hun dagelijkse omgeving en bij wat het beste wordt geaccepteerd.

Gemengd onderwijs zou meisjes dommer maken en jongens bevoordelen. Aan jongens wordt veel meer tijd besteed, ze worden vaker overhoord en vaker bestraft (= negatieve vorm van aandacht geven). Brutaal en agressief gedrag van jongens is niet erg. De uitleg is dat zij tenminste alert zijn en zich de kaas niet van het brood laten eten. Jongens krijgen veel meer «denkvragen», meisjes vooral reproductievragen.

Leraars hebben vaak te hoge verwachtingen van de leerprestaties van jongens en te lage van die van meisjes. Ze lopen vooruit op de vermeende kwetsbaarheid van meisjes en op een (vermeende) geringere interesse voor exacte vakken. Zo ontstaat een onrechtvaardig selectiemechanisme: men raadt meisjes een lager schooltype aan dan jongens met vergelijkbare prestaties.

We moeten niet terug naar het oude systeem. Wel naar een positieve benadering die een beroep doet op de intellectuele capaciteiten van meisjes, naar een klimaat waarin meisjes weerbaarder en krachtiger worden en beter in staat zijn eigen keuzen te maken. Belangrijk is dat deze discussie kan leiden tot een **kritische (zelf)beschouwing** van leraars en ouders over hun optreden tegenover meisjes en jongens. □

(Jeugd en samenleving)

VERSE APPLES

Met de wereldwijde introductie van drie nieuwe modellen stapt Apple Computer een nieuw tijdperk binnen. De Classic is het antwoord van Apple op de PS/1 die I.B.M. onlangs introduceerde. De Classic kost in de goedkoopste versie 41.850 fr. (inclusief B.T.W.). Aan de versie met iets meer geheugen (2 megabyte) en met een harde schijf (40 megabyte) hangt een prijskaartje van 65.450 fr. Die prijzen liggen op ongeveer een derde van de vroegere instapmodellen van Apple.

De Macintosh was bij zijn introductie in 1984 het toppunt van gebruiksvriendelijkheid. Maar elke communicatie met andere PC's werd uitgesloten. Het credo van de gebruiksvriendelijkheid werd overgenomen door andere constructeurs.

In het zojuist afgesloten boekjaar wist de Belgisch-Luxemburgse afdeling van Apple haar marktaandeel te verhogen van 10,5 naar 11,5 procent. De computerproducent wipt daarmee over Olivetti naar de tweede plaats op de verkopersranglijst, na I.B.M.

De totale omzet zou ongeveer 4,5 miljard fr. bedragen. Apple-België verwacht dit jaar een volumegroei met 50 procent en een omzetstijging met 30 procent. In België en Luxemburg staan al 40.000 Apple computers geïnstalleerd. De markt waarop dit jaar wordt gemikt, bestaat voor de helft uit K.M.O.'s en vrije beroepen. De grote bedrijven zouden moeten tekenen voor 30 procent en de scholen en universiteiten voor 20 procent. □

(Het Nieuwsblad)

DISCRIMINATIE

Als een school geen enkele pedagogische overweging ten beste geeft om zich als jongens- of als meisjeschool te profileren, maar alleen verwijst naar «afspraken» met een andere school, zou men kunnen argumenteren dat dit geen «beleving» is van de vrijheid van onderwijs, maar een willekeurig onderscheid, een discriminatie van mannen en vrouwen. □

(De Standaard)

ALLEMAAL BEESTJES

De Engelse onderwijswetgeving van 1944 verplichtte de scholen om regelmatig de leerlingen te onderzoeken op de aanwezigheid van allerlei beestjes. Dit was toen een typisch probleem van arbeiderskinderen. Tot 1981 bleef de schoolverpleegster 75 procent van haar tijd in het hoofdhaar van de leerlingen wroeten. Toen werd de regel opgeheven.

In 1984 bleek uit een enquête bij 10.000 ouders dat 1 op 3 kinderen het voorbije jaar **luizen** had gehad en dat 90 procent hiervan door de ouders was ontdekt. Dank zij de afkeer van middenklasse-ouders voor deze beestjes, het sterk toegenomen sociaal contact en vooral dank zij de moderne shampoos (i.p.v. de goeie ouwe borstel en kam) is de luis duidelijk de sociale ladder opgeklommen. □

(The Times Educational Supplement)

PROVINCIALISME

De toenemende internationalisering en het steeds kapitaalintensievere onderzoekpleiten eerder voor een toenemende bundeling dan wel verdere versnippering van ons universitaire potentieel. Die bundeling sluit een geografische spreiding en het voortbestaan van onderscheiden instellingen niet uit. Maar dit veronderstelt wel dat er tussen die instellingen een effectieve **samenwerking** en **taakverdeling** tot stand komt. In een eerste fase beslissen over verdere universitaire expansie en in een volgende fase over universitaire rationalisatie, betekent dat de expansie van vandaag morgen allicht opnieuw ongedaan moet worden gemaakt. Tenminste indien er van de rationalisatie ooit iets in huis komt. Vandaag de geschenken, morgen (misschien) de offers. □

(De Financieel Economische Tijd)

GROTER, ZWAARDER, SMALLER

Uit een onderzoek aan het Instituut voor Lichamelijke Opvoeding van de Leuvense universiteit blijkt dat de eerstejaarsstudent in deze studierichting thans beduidend groter en zwaarder is dan veertig jaar geleden. De student die de studies aanvatte in de periode 1984-1988 is gemiddeld 5,8 cm groter en 4,2 kg zwaarder dan de eerstejaarsstudent uit 1941-1946.

In tegenstelling tot de «positieve» lengte-ontwikkeling is er een stagnerende of zelfs «negatieve» trend wat verscheidene omtrekmetingen betreft. Zo hebben bijvoorbeeld de hedendaagse studenten gemiddeld 0,5 cm kleinere schouders dan de studenten van 25 jaar geleden. □

(Liber Amicorum prof. Ostyn)

10 MILJOEN BESMETTE KINDEREN

Voor dit jaar verwacht de Wereldgezondheidsorganisatie dat het aantal met Aids besmette kinderen zal oplopen tot 700.000. Tegen het jaar 2000 zal hun aantal tien miljoen bedragen, bijna allen in derde wereldlanden..

Sedert het virus een tiental jaren geleden zijn intrede maakte zijn er volgens de W.G.O. al meer dan 400.000 kinderen en zuigelingen aan de ziekte overleden. Michael Merson, directeur van het wereldprogramma van de W.G.O. ter bestrijding van Aids, verwacht dat Aids in de jaren '90 een van de hoofdfactoren van de **mortaliteit bij kinderen** zal worden.

Ook in ons land wordt Aids-besmetting bij kinderen een groeiend probleem. Tot op 30 juni jongstleden werd er 725 gevallen van Aids gemeld aan het Instituut voor Hygiëne en Epidemiologie van Brussel. Hierbij waren 60 (8,27 %) kinderen onder de 15 jaar. Van deze 60 hadden er 9 de Belgische nationaliteit. De overgrote meerderheid van de overigen waren van sub-Saharische afkomst, maar met verblijfplaats in België.

Van de 4291 gemelde seropositieven waren 218 (5%) kinderen onder de leeftijd van 15. In de toekomst kan men een stijging verwachten van het aantal kinderen van seropositieve moeders. □

(Artsenkrant)

DE SUCCESROUTE

«Zeg mij hoe ik succesrijk les kan geven en onderwijs kan uitbouwen.» Die vraag krijgen onderwijskundigen vaker voorgeschoteld. *Prof. J. Moonen* plaatst ze in een ruimer kader door drie mythes over onderwijs te ontsluiten en te confronteren met de realiteit. Trekt u de consequenties?

Mythe 1 : De volgende onderwijskundige hervorming zal al onze onderwijsproblemen oplossen

Realiteit. Onderwijshervormingen vinden voortdurend plaats en dit proces zal nooit eindigen. Vanuit een zeer globaal standpunt kan men stellen dat het onderwijs zeer langzaam verbetert. Men herkent echter in de onderwijservormingen een duidelijke slinger- en cyclische beweging waarbij conservatieve en progressieve benaderingen elkaar opvolgen.

Consequentie. Betrokken zijn bij een hervormingsbeweging is veel belangrijker dan af te wachten tot het produkt van die hervorming zichtbaar wordt. Zodra dat produkt zichtbaar wordt is het heel waarschijnlijk dat alweer een nieuwe hervorming is aangekondigd.

Mythe 2 : De (toegepaste) onderwijskunde zal ons –vroeger of later– de antwoorden geven waarop we zitten te wachten.

Realiteit. Sociale en gedragswetenschappen geven ons algemene regels om sociaal gedrag te beschrijven. Exacte antwoorden bij individuele situaties zijn niet beschikbaar. Wat we kunnen verwachten zijn indicaties omtrent de waarschijnlijkheid dat bepaald gedrag zich zal voordoen. Zodra het proces dat beschreven moet worden zeer complex wordt, is dit trouwens bij de zogenaamde exacte vakken (bijvoorbeeld de weersverwachting) niet anders.

Consequentie. Het is zeer onwaarschijnlijk dat individuele leer- en instructieroutes exact kunnen worden voorgeschreven. Het beste dat we kunnen doen is verschillende leer- en instructieroutes beschikbaar stellen, zodat een student zelf kan selecteren welke route op dat moment het best bij zijn individuele omstandigheden past.

Mythe 3 : Onderwijssystemen zijn flexibel of kunnen flexibel gemaakt worden

Realiteit. Onderwijssystemen zijn zo flexibel als **ballonnen**. Als ze niet onder druk staan, is er ook geen vorm aan te geven. Als men ze te veel onder druk zet, ontploffen ze. Enkel als de druk precies goed is, zijn ze kneedbaar. Als men een ballon echter kneedt, verandert het totale volume niet. Wat men op de ene plaats toevoegt, moet eerder op een andere plaats zijn weggehaald. Dat geldt ook voor het onderwijs.

Consequentie. Een onderwijssysteem is één systeem met een complex netwerk van interrelaties. Het is van zeer groot belang dat men die **onderlinge relaties** goed in de gaten houdt. Men kan niet op de ene plaats de zaak onder druk zetten zonder met de consequenties van die actie op andere plaatsen rekening te houden.

Samenvatting : een vooraf beschreven route naar succes in het onderwijs is NIET beschikbaar, en zal waarschijnlijk NOOIT beschikbaar zijn.

Wat men kan doen is **gunstige omstandigheden** creëren, waar-door studenten en docenten gemotiveerd en gestimuleerd worden om betrokken te zijn bij het onderwijs, en **goede voorbeelden** beschikbaar stellen die daadwerkelijk tonen hoe dat kan. Dergelijke omstandigheden moeten aansluiten bij en aangepast kunnen worden aan de individuele behoeften van studenten en docenten. □

(Prof. J. Moonen, *Hoogleraar in de Onderwijskunde, Enschede, Universiteit Twente, Faculteit Toegepaste Onderwijskunde*)

Deze tekst vormde de inleiding van een ruimere bijdrage op het symposium «Computers & Onderwijs» (U.I.A. – C.B.L.)

BLIJVEN ZITTEN

Heeft blijven zitten gevolgen voor het eindniveau van de leerling in het secundair onderwijs? Een onderzoek van het departement pedagogische wetenschappen (K.U. Leuven) geeft daarop een antwoord.

L. Peeters en J. Van Damme van het *Onderzoekscentrum voor Secundair en Hoger Onderwijs* volgden de schoolloopbaan van leerlingen uit vijftien katholieke V.S.O.-scholen (jongens- en meisjesscholen) die in het midden van de jaren zeventig het secundair onderwijs aanvatten.

Ruim twee derde van de leerlingen van de onderzoeksgroep is nooit blijven zitten in het secundair onderwijs. Ongeveer een derde bleef één of meer keer zitten.

Er zijn vier uitzonderingen waarbij eenzelfde leerjaar opnieuw volgen toch als een stap vooruit in de studieloopbaan wordt beschouwd: het **eerste leerjaar A** na het eerste leerjaar B, een **heroriënteringsjaar**, twee opeenvolgende vervolmakings- of **specialisatiejaren** met een verschillend programma en een **vijfde leerjaar** van de derde graad na een vijfde vervolmakings- of specialisatiejaar. Leerlingen die deze overgangen maken, worden door de onderzoekers dan ook niet als zittenblijvers beschouwd.

De onderzoekers groepeerden de leerlingen per hoogst behaald getuigscrift. Leerlingen die een getuigscrift van het derde leerjaar A.S.O. of T.S.O. behaalden, maar niet verder stroomden, bleven in meer dan de helft van de gevallen zitten. Leerlingen die een vierjarige B.S.O.-opleiding volgden en degenen die een volledig A.S.O. doorliepen, bleven weinig zitten. Het percentage zittenblijvers in de groep afgestudeerden van het zesde of zevende leerjaar B.S.O. of T.S.O. ligt met 40 procent vrij hoog.

Meisjes die hun secundaire schoolloopbaan zonder getuigscrift afsloten of enkel een getuigscrift van lager secundair behaalden, bleven beduidend minder zitten dan jongens uit de overeenkomstige categorieën. Voorts hebben de meisjes die afstudeerden in het zesde leerjaar A.S.O. gemiddeld minder jaren secundair onderwijs doorlopen dan de jongens. Hoewel

beide groepen niet zonder meer vergelijkbaar zijn, mag men toch stellen dat meisjes over het algemeen minder blijven zitten dan jongens.

Leerlingen die het secundair onderwijs aanvatten in het **eerste leerjaar B** blijven minder zitten dan de leerlingen die afstudeerden in vergelijkbare eindposities maar in het eerste leerjaar A begonnen. Een eenvoudige opsplitsing van de gegevens naar de beginpositie in het secundair onderwijs laat dus opvallende verschillen zien. Dit relateert de betekenis van globale cijfers met betrekking tot het blijven zitten.

NIVEAUVOLIES

Hoewel zittenblijvers op een bepaald moment niet voldoen aan de voorwaarden om binnen de

gekozen studierichting normaal te vorderen, dalen ze voorlopig niet af naar een lager niveau. Via hun eindpositie in het secundair gaan de onderzoekers na in hoeverre zittenblijvers erin slagen niveau-daling te vermijden. Belangrijk is daarbij ook rekening te houden met de optie in het tweede jaar.

Het percentage leerlingen dat

in de loop van het secundair onderwijs blijft zitten varieert sterk naargelang van **de optie in het tweede gemeenschappelijke jaar**. Zo blijven 15 procent van de leerlingen die Klassieke Talen volgden ooit zitten. Voor de optie Mens- en Natuurwetenschappen bedraagt dit percentage 49 en voor de technische optie 37.

Wat de onderzoekers vooral interesseert, is het **eindniveau** van de normaalvorderenden en

de zittenblijvers. Ze groepeerden daartoe de studierichtingen van de hoogste jaren van het secundair onderwijs in een aantal niveaus. Wat de leerlingen van de optie Klassieke Talen betreft blijkt dat van de normaalvorderenden 62 procent niveau A haalt (perspectief van universitaire studies) en 89 procent niveau A of B (leidt naar het hoger onderwijs). Bij de zittenblijvers geldt dit voor respectievelijk 20 en 50 procent. Veel zittenblijvers brengen het dus minder ver dan de normaalvorderenden. Er is eenzelfde patroon bij de leerlingen uit de overige opties.

Leerlingen die starten in een minder sterke optie, bijvoorbeeld Mens- en Natuurwetenschappen of Techniek, blijven dus in hun verdere schoolloopbaan veel meer zitten dan degenen die in de Klassieke Talen begonnen. Binnen eenzelfde beginoptie halen zittenblijvers gemiddeld een lager eindniveau dan normaalvorderenden. Als we het tweede gemeenschappelijke jaar in zijn geheel bekijken zijn de zittenblijvers sterk oververtegenwoordigd in de lagere eindniveaus. Van de normaalvorderenden haalt 22 procent eindniveau A, 42 procent eindniveau A of B en 56 procent niveau A, B of C (leidt naar studieniveau H.O.B.U. - korte type). Bij de zittenblijvers is dit respectievelijk 3 procent, 10 procent en 33 procent. Veel zittenblijvers die niet meteen van studieniveau veranderen stellen een niveaudaling uit tot een later moment.

Toch behalen heel wat zittenblijvers een behoorlijk eindniveau. Zo kan men het niveau A of B beschouwen als een goed eindniveau voor wie in Klassieke Talen begint. Men stelt dan vast dat tussen 50 en 57 procent van de zittenblijvers met succes eindigt. Van wie Mens- en Natuurwetenschappen volgt eindigt tussen 43 en 55 procent met succes op het behoorlijke niveau C of hoger. Hieruit besluiten de onderzoekers dat een jaar blijven zitten voor ongeveer de helft van de zittenblijvers niet leidt tot een beduidend niveauverlies. Voor de andere helft wél. □

«Longitudinaal onderzoek betreffende de school- en aanvankelijke beroepsloopbaan» - J. Van Damme en medewerkers (K.U. Leuven)

ZITTEN EN ZAKKEN

Voor het einde van het lager onderwijs blijven 11 op 100 leerlingen al minstens een keer zitten. Hoe lager de sociale klasse, hoe meer zittenblijvers.

«We vinden in de derde kleuterklas al 2,16 procent zittenblijvers», zeggen Bart Van Hooreweghe en Tine Van Regenmortel. In een recent rapport van het Hoger Instituut voor de Arbeid publiceren ze de resultaten van een onderzoek naar de kosteloosheid van het Vlaamse basisonderwijs. Bij dit onderzoek werden 156 scholen uit de drie netten betrokken. Het syntheserapport bevat ook gegevens over het sociaal profiel van de leerlingen en over het aantal zittenblijvers.

Dit aantal neemt toe over de leerjaren heen. De overgang van het kleuter naar het lager onderwijs blijkt een zware hindernis te zijn. In de eerste graad treffen we al 7,5 procent zittenblijvers aan. In de tweede graad loopt dit aantal op tot 8,8 procent en in de derde graad tot 11,1 procent.

Hoe hoger de sociale klasse, hoe lager het percentage zittenblijvers. De relatie tussen het aantal zittenblijvers, de tewerkstelling van de vader en het maandelijks netto gezinsinkomen wordt duidelijk in onderstaande tabellen.

Het percentage zittenblijvers, na het zesde leerjaar basisschool

A. In functie van de tewerkstelling van de vader .

Ongeschoolde arbeider	13,0 %
Geschoolde arbeider	8,3 %
Landbouwer	6,3 %
Bediende	4,8 %
Zelfstandige/vrij beroep	4,8 %
Hogere bediende/kader	3,0 %

B. In functie van het maandelijks netto gezinsinkomen.

20.000 fr. - 39.999 fr.	10,2 %
40.000 fr. - 59.999 fr.	7,7 %
60.000 fr. - 79.999 fr.	6,4 %
80.000 fr. of meer	3,9 %

«Basisonderwijs: Gratis Onderwijs?» H.I.V.A. 1990 - projectleiding Ides Nicaise

MAALTIJDCHQUES

Het is elk jaar hetzelfde. Als je durft op vakantie gaan maken ze van je afwezigheid breedvoerig misbruik. Ze nemen een of andere onherroepelijke beslissing, ze prutsen aan je barema, je kinderbijslag, je anciënniteit. Zelfs je echtgenote is niet meer ten laste. Ze vinden altijd iets.

Terwijl je uitgebreid ligt te zonnen in de verre armen van een zacht deinend palmwuiwend vakantieoord, worden Coens en konsoorten plots uiterst bedrijvig. Dit jaar weer. We zijn nog niet veilig en wel thuis of ze staan daar in het T.V.-journaal gesticulerend te wuiven met hele pakken maaltijdcheques. Ik begrijp er niets van. De kronkelwegen en de intriges van het ministerie van onderwijs zijn voor iemand die nog met een halve zonnegloed opgescheept zit, uiterst moeilijk te volgen. Het duizelt voor mijn geest. Al wie ik tegen het lijf loop, schuif ik het begrip maaltijdcheques onder de neus. Maar niemand die er een zinnige dimensie kan aan geven.

De directeur van onze school denkt dat wij elke dag een bonnetje of zoiets gaan krijgen voor een gratis schoolmaaltijd. Frieten, karbonaden en gehakt in alle soorten, vormen, kleuren en geuren. Wellicht hebben ze op het ministerie ergens een hoop aandelen in een mayonaise- of

rode-saus-fabriek, want daarmee zijn ze ook altijd mild geweest op school. Ze maakten ze met volle emmers en ze schepten ze met enorm grote pollepels. Het deed me altijd denken aan mijn vader die het voorgeborgte van onze w.c. aan het leeg scheppen was. Appetijt had ik dus niet en dat was een regelrechte belediging voor de surveillant die als straf nog een tweede portie in je bord kwakte. We hebben het allemaal doorstaan en als we nu nog eens die kleurrijke refterverhalen opdissen doen wij er telkens nog een schep mayonaise of rode saus op. Kwestie van onze frustraties van vroeger beter te kunnen doorslikken.

Laten we niet wrokkig zijn, het is voorbij, mayonaise erover. Maar ze moeten er ginder in Brussel niet opnieuw mee beginnen. Voor mij is de maat vol. Alhoewel, naar het schijnt hebben die maaltijdcheques ook positieve kanten. Naar ik vernomen heb zijn ze van kop tot teen helemaal belastingvrij. Geen R.S.Z., geen taks, geen K.B. 35. Als dat geen promotie wordt. Wij worden in het zwart bediend, bij klaarlichte dag, onder het goedkeurend oog van de minister van onderwijs.

Zwart werk, daar heb ik altijd van gedroomd. Kwestie van het statuut van landbouwer of zelfstandige te verwerven. Alles

wordt belastingvrij. Studiebeurzen, gratis leningen, reconversietoelagen, het ligt allemaal binnen handbereik. We krijgen het gewoon zo maar in de schoot geworpen.

En toch, vertrouw ik het zaakje niet ten volle. Er zal wel ergens wat mayonaise of een spatje rode saus aan die cheques kleven. Opletten dus dat het geen gastronomische weekends worden met een venijnige kater achteraf.

Geef me dan maar de gehaktballen of de blinke vinken van vroeger. We wisten tenminste waar we aan toe waren : een tweede vink als je de eerste niet lustte, of strafstudie op zondagnamiddag na de vespers en het lof. Duidelijker kon het niet. En oprispingen kreeg je er ook niet van, want dat was zonde van hoogmoed en ongehoorzaamheid. Na onkuisheid de grootste zonde die bestond. Nee, daarmee wilden we onze ziel niet bezoedelen, de eeuwige verdoemenis leek ons te erg. Met opgeheven hoofd slikten we dan maar ons gehakt binnen.

En met hetzelfde opgeheven hoofd gaan wij nu morgen onze maaltijdcheques innen. Belastingvrij. Volmaakt in het zwart. Als dat geen herwaardering is. □

Dirk Desmadryl, Poperinge.

DE BAND

Met KLASSE hebben we een informatieblad gekregen dat ons zeer goede informatie verstrekt.

Het kan eventueel ook instaan om de band tussen alle onderwijsniveaus te versterken. Samenhang en inzet zullen meer en meer noodzakelijk worden. Openheid en eerlijkheid dringen zich op. KLASSE geeft daarin het voorbeeld. □

Marc Moorthamer,

*Directeur Gemeenschapsschool,
Putte-Beerzel*

NEDERLAND

Ik ben schooldecaan en docent levensbeschouwing in Nederland. KLASSE is ook voor ons een prima blad. Graag een abonnement. □

*Dhrs. H. Kocken,
Sint-Oedenrode (Ned.)*

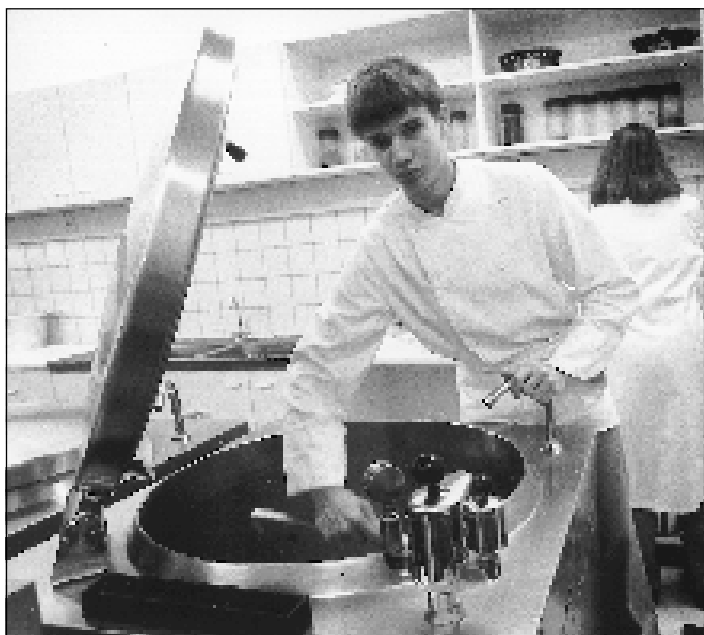
HUISVROUWEN BELEDIGD

Sta me toe dat ik even reageer op uw artikel in verband met de zeer minderwaardige thuisblijvende moeders (*Het gezin bepaalt de studieplannen*, Jan Denys, KLASSE 8, p.26). Hoe durven jullie toch zulke grove taal spreken tegenover een toch nog zeer grote bevolkingsgroep in België ? De huisvrouwen worden door jullie beschreven als een bende aangeklede apen die men met veel moeite heeft geleerd hoe ze de afwas moeten doen. Voor iets anders moet je er niet op rekenen, zelfs niet voor datgene waarvoor ze dan tot nog toe geschikt bevonden waren : het opvoeden van kinderen.

Dat er minder kinderen van arbeidersgezinnen naar het hoger onderwijs doorstromen is nogal normaal, men kan van een uilenjong geen arend kweken, hoe graag dat men dat ook zou willen. Maar de schuld daarvoor andermaal op de thuisblijvende moeder haar rug duwen is een beetje subjectief. Uw artikel doet bij mij het vermoeden rijzen dat er een bende aan het werk is geweest van de zogenaamde tweeverdieners die hun frustraties moesten afreageren (nogmaals op de huismoeders) omdat er toch steeds bij hen de nodige schuldgevoelens zijn ten opzichte van hun eigen kinderen. Ze moeten dus per se bewijzen dat hun toestand de beste is. Bovendien is jullie studie zeer eenzijdig. Willen jullie een volledig beeld van de opvoeding van kinderen dan moeten jullie ook een keer de ervaringen gaan vragen aan de jeugdrechter of aan de kinderpsychiater want opvoeden is voor jullie blijkbaar alléén leren presteren.

Kunnen we niet ophouden met dat eindeloos geleuter op de kap van al of niet werkende moeders. Misschien komt er wel eens een dag waarop ze allen volwassen worden en ze allen kunnen rekenen op een wederzijds respect. En laat iedereen in vrijheid leven zonder venijnige en betweterige artikelen in de krant.

Als de professoren zich willen afreageren zijn er toch andere methoden. Ze kunnen gaan vissen, of ze kunnen gaan sporten... En

zeg dat ze dan hun kinderen meenemen, dan geraken ze van hun schuldgevoelens af...

Maar gooi niet nóg wat frustraties in de volle mand frustraties van de huismoeders. Ze hebben er al genoeg. □

Ria Dierckx-Verschueren,
Hoboken

DE PLUIM

Voor een aantal mensen is het altijd moeilijk te zeggen dat ze tevreden zijn. Ik geef meer dan 25 jaar les en heb meer ontevreden dan tevreden mensen ontmoet. Ik ben nochtans ook door allerlei buitenschoolse dingen met heel wat mensen in contact gekomen, maar de meesten vinden het beneden hun waardigheid toe te geven dat iets goed, laat staan héél goed is. Bang om niet voor «vol» te worden aangezien. Ik heb een hekel aan critici omdat drie vierde van alle **kritiek** voortspruit uit de begeerte om te schitteren. (Kritiek is eigen lof langs een omweg. Dat heb ik niet zelf uitgevonden. Het is een citaat van Ernst Hohenemser.)

Ik wil niet met een citaat eindigen. Ik stuur u een **echte pluim** voor KLASSE, hopend dat er op de ingeslagen weg wordt verdergegaan. Ik vind KLASSE gewoon klasse! Ik vind er dingen in terug die echt aanslaan. □

M. Dejarnac-Smits, Directrice
G.M.S. 2, Sint-Truiden

Naschrift:

Toch blij dat wie ons met rotte eieren wil bestoken nog niet op dezelfde gedachte is gekomen om ze bij in het omslag te steken.

UW BLAD

KLASSE is uw blad.

FORUM is de plaats voor uw standpunten en reacties.

Dank zij IDEE weet de rest van Vlaanderen wat u organiseert of publiceert.

In ACTIE kan een reportage over wat er in uw school leeft. Geef ons een seintje!

KNELPUNT KNELPUNT

HOE REAGEERT U EN WAAROM ?

Hoe moedigt u leerlingen aan als ze een opdracht hebben vervuld? En welke aanpak heeft de meest positieve invloed op hun leerprestaties?

Leraar A: Ik prijs de inzet van de leerling en zeg dat ik het apprecieer dat hij goed zijn best heeft gedaan.

Leraar B: Ik moedigt hem aan om de lat wat hoger te leggen zodat hij nog harder zal werken.

Leraar C: Ik deel hem mee wat hij volgens mij goed kan en stimuleer hem daarop voort te bouwen.

Leraar D: Meestal geef ik weinig of geen commentaar. Ik ontvang een taak, kijk of ze in orde is en geef eventueel een nieuwe opdracht.

De manier waarop u leerlingen aanmoedigt of bekritiseert hangt natuurlijk samen met het klimaat van klas en school. Toch beïnvloedt elke reactie van de leraar het cognitief functioneren van de leerling. Weinig of **geen** feedback geven (zoals leraar D) blijkt het minst effectief te zijn. Op dit vlak zijn de experimenten van D.H. Schunk (1) interessant.

Hij stelde belangrijke verschillen vast tussen leerlingen die **inspanningsgerichte** feedback krijgen (van leraars A en B) en andere die **bekwaamheidsgerichte** feedback krijgen (van leraar C).

De laatste groep maakt opmerkelijk betere leervorderingen en gelooft meer in zichzelf. Inspanningsgerichte opmerkingen stellen de bekwaamheid van de leerling in vraag en dat maakt hem onzeker. Hij stelt zich nog altijd vragen over de intrinsieke kwaliteit van zijn prestatie omdat hij niet weet **hoe goed** de leraar die wel vindt.

Schunk toonde ook aan dat bij intellectueel vergelijkbare leerlingen die groep het best presteert die de eigen bekwaamheid om een opdracht te vervullen hoger inschat. Zijn onderzoek bevestigt de grote rol van **bekwaamheidsperceptie**. Het gaat daarbij niet zozeer om een globaal positief zelfbeeld. Belangrijk is dat de leerling zicht heeft op zijn bekwaamheid om welomschreven leertaken goed uit te voeren.

Daarom zijn op persoonlijke bekwaamheid gerichte aanmoedigingen van belang. Maar de leerling moet ook de kans krijgen om zich in **deelvaardigheden** te bewijzen zodat de leraar daarop

kan inpikken. Hij moet dus gedifferentieerde oefeningen krijgen met een aangepaste moeilijkheidsgraad.

Merkwaardig is de invloed van het **verwachtingspatroon van de leraar**. Hij voorspelt vaak hoe het een leerling zal vergaan en zoekt dan in de loop van het schooljaar bevestiging van zijn vooroordeel.

In sommige experimenten (2) krijgen leraars valse informatie over de bekwaamheden van hun leerlingen. Het resultaat laat zich raden. Leerlingen van wie de leraar weinig verwacht presteren ook minder, al hebben ze dezelfde mogelijkheden als leerlingen waar hij meer van verwacht. Die laatste groep krijgt gewoon meer kans om te antwoorden, meer verantwoordelijkheid en een meer gedetailleerde feedback. Bovendien geeft de leraar hen meer **bekwaamheidsgerichte** aanmoedigingen. De anderen moeten het stellen met **inspanningsgerichte** commentaar en krijgen minder kans om een **positief zelfbeeld** op te bouwen. □

(1) D.H. Schunk, *Ability versus effort attributional feedback*. *Journal of Educational Psychology* (1983).

(2) S.W. Raudenbush, *Magnitude of teacher expectancy effects on pupil-IQ*. *Journal of Educational Psychology* (1984).

ROEFEL

Zaterdag 29 juni 1991 wordt de dag van **Roefel, Dag van het Kind**. Het kind en zijn plaats in de samenleving staan dan centraal. De steden en gemeenten die meedoen, gaan op zoek naar voorzieningen, instellingen, organisaties die misschien niet specifiek of uitsluitend op kinderen zijn gericht, maar mits enige voorbereiding voor hen wel zeer aantrekkelijk kunnen zijn.

Roefel wordt dus een open-deurdag voor kinderen tussen 6 en 12 jaar, waarbij deuren die nooit opengingen hun geheimen prijs geven.

Een organisatie van de Koning Boudewijnstichting, de Vlaamse Gemeenschap-Dienst Jeugdwerk, de vijf Vlaamse provincies en de Vlaamse Gemeenschapscommissie Brussel. □

K.B.S. - Brederodestraat 21 - 1000 Brussel - ☎ 02-511 18 40

zoekenden, steuntrekkers, laaggeschoolden, migrantenjongeren enz.

Met het spel kunnen schoolverlaters informatie inwinnen over hun rechten en plichten, contracten, statuten enz. Er is ook ruimte voor discussie n.a.v. situaties die in het spel ontstaan. Het spel kost 350 fr. □

Den Drempeel - Nationalestraat 111 -

2000 Antwerpen - ☎ 03-220 12 58

WIN DE HONDERDDUIZEND

Het Verbond der Vlaamse Academics looft een prijs uit voor een **essay, studie of verhandeling** van juridische, economische of sociologische aard over elk onderwerp dat bijdraagt tot een

beter inzicht in de vorming, de kansen, de taak of de plaats van **de Vlaamse universitair afgestudeerde na 1992**.

De *V.V.A.-prijs professor Walter baron Opsomer* bedraagt 100.000 frank. Universiteitsstudenten en academici die hoogstens vijf jaar afgestudeerd zijn aan een Vlaamse universitaire instelling kunnen deelnemen. Het moet gaan om een niet eerder gepubliceerd werk, mogelijk een academisch proefschrift, van minstens 20.000 woorden. Uiterste datum van indiening : 30 juni. □

V.V.A. - E. Jacqueminaan 126 - 1000 Brussel - ☎ 02-218 68 20

VOOR VIERHANDIGEN

Op zaterdag en zondag 9 en 10 februari organiseert de *European Piano Teachers Association* voor de 4de maal een Internationale Vierhandige Pia-

EDUCATIEF RESERVAAT

Een educatief reservaat is een ontdekkingsterrein dat door een school of jeugdvereniging wordt aangelegd om de kinderen en het grote publiek te sensibiliseren voor het milieu. In zo'n reservaat zorgen de leerlingen voor de aanleg, het herstel en het beheer van natuurlijke of half-natuurlijke milieus : een vijver, een haag, een hooilandje.

Voor leraars die van weten heeft het Wereldnatuurfonds een dossier gemaakt. «Een educatief reservaat... een laboratorium in volle natuur» kost 80 fr. en geeft tal van tips om uw leerlingen met raad en daad bij te staan. □

W.W.F. - Waterloostraat 608 - 1060 Brussel - ☎ 02-347 30 30

OP NAAR EEN JOB

«Op naar een job ?!» is een informatief spel van vormingscentrum *Den Drempeel*, de Antwerpse afdeling van het Nationaal Centrum voor Algemene Vorming. *Den Drempeel* richt zich vooral naar kansarme jongeren : werk-

VORMING VOOR LERAARS

De directeur

Een vriendschappelijk samen-zijn, samen-eten en samen-spreken voor onderwijsdirecties met als thema's

- Europa en het katholiek onderwijs (met Mgr. *A. Daelemans*) : op 29 januari.

- Time management : hoe succesvol mijn doelen bereiken (met *J. De Snoeck* van Bekaert-Stanwick) : op 19 maart.

- Evaluatie en perspectieven van de regionalisering op onderwijsvlak (met Gemeenschapsminister *D. Coens*) : op 30 mei. (*Organisatie : C.*)

Kleuteronderwijs

- Relatiebekwaming met kleuters: concretisatie naar de dagelijkse klaspraktijk: op 30 januari.

- Een greep op de wereld via wereldoriëntatie en taal : op 27 februari en 6 maart.

- Klaspraktijk met peuters : op 13 en 20 maart. (*Organisatie : B.*)

Lager Onderwijs

- Muziek is meer dan een liedje zingen ! : op 23 januari.

- Tekenen : leren zien : op 27 maart. (*Organisatie : B.*)

Aardrijkskunde

- De wereld in ons hoofd : van onderzoek naar onderwijs : op 2 en 9 maart.

- Automatisering en teledetectie: op 2 en 9 maart.

- Excursies naar Rijn-Ruhrgebied (van 1 tot 3 juli) en naar Charleroi en de Borinage (van 4 tot 5 juli). (*Organisatie : D.*)

Economie

- Praatcafé Sociaal Economische Initiatie: op 16 januari. (*Organisatie : B.*)

Fysica

- Toelichting bij de nieuwe leerplannen 2de graad A.S.O. : op 20 februari. (*Organisatie : D.*)

Informatica

- D-Base : op 10, 15, 17, 22, 24, 29 en 31 januari en 5 februari.

- Pagemaker: desktop publishing : op 19, 21, 26 en 28 februari en 5, 7 en 12 maart.

Twee zeer praktische cursussen voor een beperkt aantal deelnemers. (*Organisatie : A.*)

Nederlands

- Spreekvaardigheid in het Secundair Onderwijs: «Hoe krijgen ze het gezegd ?» : op 20 februari. (*Organisatie : B.*)

- De doos van Pandora. Drama binnen de lessen Nederlands : van 9 tot 11 februari. (*Organisatie : D.*)

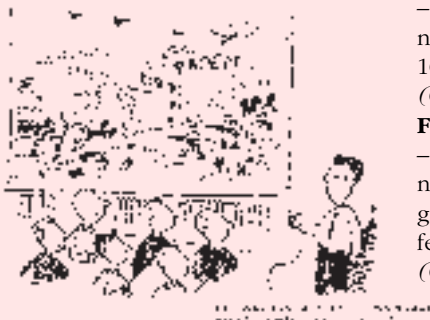
DE ADRESSEN

A : *Uitstraling-Permanente Vorming* - V.U.B. - Pleinlaan 2 - 1050 Brussel - ☎ 02-641 27 50

B : *Centrum Pulhof Navorming* - Grotesteenweg 489 - 2600 Berchem - ☎ 03-230 12 78

C : *Postuniversitair Centrum West-Vlaanderen* - Ontvangersstraat 3 - 8000 Brugge - ☎ 050-33 94 16

D : *Vlieberg-Sencie Centrum* - K.U.L. - Blijde Inkomststraat 21 - 3000 Leuven - ☎ 016-28 47 78 □

nowedstrijd voor **jonge niet-professionele pianisten tot 20 jaar**. De kandidaten worden verdeeld in drie leeftijdsgroepen: tot 12 jaar, van 13 tot 15 jaar, van 16 tot 20 jaar. De wedstrijd vindt plaats in de grote concertzaal van de Stedelijke Muziekacademie in Merksem. □

Inlichtingen en inschrijvingsformulieren: Secretariaat E.P.T.A. – Zwaluwenlaan 5 – 2610 Wilrijk – ☎ 03-449 41 72

DRIE OPGEHAALDE SCHOTBALKEN

Onder deze titel lanceert de **Koning Boudewijnstichting** een oproep naar alle jeugdorganisaties, jeugdhuizen, –raden en –diensten uit de drie Gemeenschappen.

Groepen jongeren van 15 tot 25 jaar kunnen, met hun begeleiders, een project indienen, waarin ze in samenwerking met een Frans- of Duitstalige partnergroep **een actief programma** voorstellen. Projecten van 4 dagen kunnen zo 30.000 fr. winnen, projecten van 7 dagen 60.000 fr. Actieve, sportieve, sociale of culturele projecten, die **de jongeren zelf** opzetten, krijgen de voorkeur.

De aanvragen moeten vóór 31 januari binnen zijn. Tussen 1 maart en het einde van de herfstvakantie worden ze dan uitgevoerd. □

K.B.S. – Brederodestraat 21 – 1000 Brussel – ☎ 02-511 18 40

NEDERLANDSE PUBLIKATIES

Het Nederlandse *Instituut voor Leerplanontwikkeling* publiceert regelmatig interessant materiaal. Lesmateriaal, achtergrondinformatie, bijscholingsmateriaal, congresverslagen enz. Wij signaleren hier enkele recente aanwinsten. De volledige lijst vindt u op onderstaand adres.

– **Bij de tijd met oog en oor** is een praktijkboek audiovisuele vorming voor de hoogste klassen van de lagere school.

– **Rekenen hier en daar** geeft aanwijzingen voor rekenonderwijs aan alloctonen in de volwasseneducatie.

– **Nederlands als tweede taal**

NIEUWE PUBLIKATIES

• PEDAGOGISCH

– **Het P.M.S.–centrum : daar heb je wat aan** – Centrale Raad van het Katholiek Lager Onderwijs – Guimardstraat 1 – 1040 Brussel – 60 fr.

In het kader van de vernieuwing van het basisonderwijs toont deze brochure de mogelijkheden om ook tot een **vernieuwde P.M.S.–werking** te komen.

– **Aids** – Info Jeugd Nationaal – Prinsstraat 15 – 2000 Antwerpen – ☎ 03-231 07 58 – 100 en 250 fr.

Een info–folder én een lesmap voor leerkrachten en vormingswerkers die aan dit thema aandacht willen besteden.

• SOCIO–CULTUREEL

– **De mensenrechten. Een kennismaking** – Liga voor Mensenrechten–Universiteitsstraat 8 – 9000 Gent – ☎ 091-25 76 51 (toestel 383) – 130 fr.

Een nuttig dossier over de geschiedenis van de mensenrechten, de verschillende verdragen en organisaties. Met een apart hoofdstuk over de **Belgische situatie**.

– **Strijd om de moderniteit** – *Staf Hellemans* – KADOC – Vlamingenstraat 39 – 3000 Leuven – 1250 fr.

Een historisch–sociologische analyse van **sociale bewegingen en verzuiling** in Europa sinds 1800.

– **Sorry, ik ben mijn bril vergeten** – *Jolanda Keesom & Marianne Swankbuisen* – A.W. Bruna/Standaard Uitgeverij – 153 blz. – 455 fr.

Naar schatting is vijf procent van de Nederlandstalige Belgen **analfabeet**. Dit getuigenissenboek geeft een realistisch beeld van wat het betekent als analfabeet door **het dagelijkse leven** te gaan en wat de mogelijke oorzaken van analfabetisme zijn.

– **Een kosmos om in te leven** – *Jan Van Der Veken* – De Nederlandsche Boekhandel/Uitgeverij Pelckmans – 127 blz. – 425 fr.

Wat is de plaats van het leven en van de mens in de evoluerende kosmos? De auteur gaat op zoek naar de wortels van de zogenaamde tegenstelling tussen geloof en wetenschap. Uiteindelijk is dit de vraag naar **de ultieme zin van al wat is**. □

• INFORMATIEF

– **Kinderanimatiegids en Museumgids voor het secundair onderwijs** – Onderwijs–Service – Spoorwegstraat 19–9250 Waasmunster

Wie wel eens **iets anders** wil **organiseren** met zijn klas vindt in deze twee handige (jaarlijkse) gidsjes misschien een idee.

– **Voorbehoedmiddelen** – Info Jeugd Nationaal – Prinsstraat 15 – 2000 Antwerpen – ☎ 03-231 07 58 – 100 fr.

Een (herwerkte) **info–folder** over de meest gebruikte voorbehoedmiddelen, hun betrouwbaarheid, schadelijkheid en gebruiksvriendelijkheid.

• **KLASSETIP VAN DE MAAND** – **Kinder mishandeling : voor het leven beschadigd** – *Ben Rensen* – A.W. Bruna/Standaard Uitgeverij – 192 blz. – 495 fr.

Tien procent van de letsels van kinderen beneden de vijf jaar is het gevolg van mishandeling. De belangrijkste doodsoorzaak van kinderen tussen een half en één jaar is mishandeling. Vijf procent van de kindersterfte onder de achttien jaar is het gevolg van mishandeling. Jeugdarts *Ben Rensen* weet waarover hij het heeft. In een zeer gedreven stijl, soms dicht aanleunend bij de spreektaal, soms streng-wetenschappelijk, bespreekt *Rensen* de verschillende **opvattingen** over en **vormen** van kindermishandeling. Hij gaat uitgebreid in op de **achtergronden** en mogelijke **gevolgen** van het fenomeen én op **diagnose, behandeling en preventie**.

Dit is geen prettig boek, maar wat veel te lang werd verzwegen wordt zo misschien bespreekbaar. Dat we tot eind 1989 moesten wachten op een Conventie voor de Rechten van het Kind is al veelzeggend ! □

voor volwassenen is een handboek voor leraars in de basiseducatie.

– **Plaatsbepaling en karakterisering van het taalonderwijs Nederlands in meertalige onderwijs situaties en Meertaligheid op school** kunnen bijdragen tot het ontstaan van een doordacht taalbeleid op school. □ *Instituut voor Leerplanontwikkeling – Postbus 2041 – 7500 CA Enschede – Nederland – ☎ 00-31-53-840 500*

SCHOOL OP REIS

Future Line Travel is het reisbureau van de Nederlandse Jeugdherberg Centrale. Zij bemiddelen in de reservering van herberg- en hotelaccommodatie in alle categorieën en door heel Nederland.

Op aanvraag verzorgen zij bovendien een heel programma, inclusief alle excursies, transfers en entreegelden, voor uw **schooluitstap**. Hun bemiddeling is gratis. Ook fietstochten en taalcursussen Nederlands kunt u via hen organiseren. □

Future Line Travel – Prof. Tulpstraat 2 – 1018 HA Amsterdam – Nederland – ☎ 00-31-20-222 859

MUZIEK IN BRUGGE

Het Festival van Vlaanderen–Brugge organiseert van 27 juli tot 10 augustus de 28ste Internationale Muziekdagen. Op het programma staat o.a. de tiende **Orgelweek** met het **Concours Bach–Mozart–Salieri** (interpretatie) –1ste prijs ter waarde van 125.000 frank– en de **Prijs Mozart–Vivaldi Brugge 1991** (transcripties, bewerking en interpretatie) –1ste prijs ter waarde van 75.000 frank.

Kandidaten moeten uiterlijk 1 mei inschrijven. Voor het Concours Bach–Mozart–Salieri moeten de kandidaten geboren zijn na 31 december 1958, aan de Prijs Mozart–Vivaldi mag iedereen deelnemen.

Vraag de wedstrijdfolder met het volledige reglement. □

Festival van Vlaanderen–Brugge – Collaert Mansionstraat 30 – 8000 Brugge – ☎ 050-33 22 83

VLUCHT NAAR BELGIE

Het Overlegcentrum voor Integratie van Vluchtelingen zet zich in om jongeren en volwassenen voor te lichten over **het vluchtelingenprobleem**. Daarom werd **een videoreportage** gemaakt die reflectie en discussie over dit onderwerp op gang moet brengen.

«Vlucht naar België» is een collage van spontane en doorleefde opnamen, die een scherp beeld geven van de levensomstandigheden van asielzoekers en vluchtelingen. Bij deze reportage horen twee informatieve documenten: een gratis krant met duidelijk feiten- en cijfermateriaal en een handleiding voor leraars (150 fr.) met praktische suggesties voor een eventuele nabespreking. Samen met het O.C.I.V. kan een lessenprogramma worden uitgewerkt. Doelgroep zijn jongeren vanaf 15 jaar. De videoreportage kost 1400 fr. bij aankoop en 400 fr. bij verhuring.

O.C.I.V.- Vlasfabriekstraat 11-1060 Brussel - t 02-539 26 20

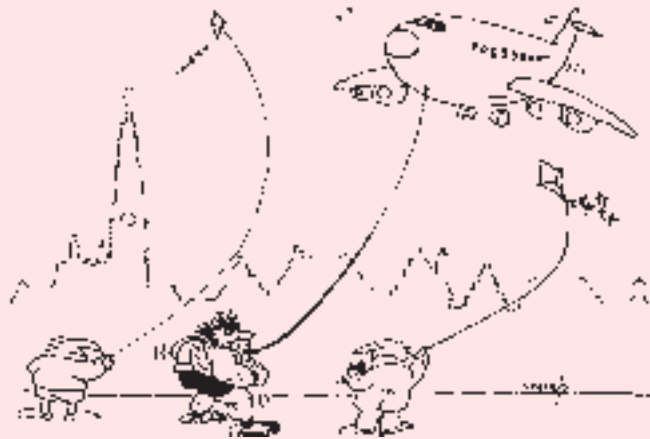
KINDERMAGAZINES

Infodok publiceert voortaan 4 **kindermagazines**. Voor de allerkleinsten is er *TikTak*, met knutseltips, versjes, spelletjes, liedjes enz. De kleuters leren zelfs al een beetje wat lezen en schrijven is. *Pluim* is voor het eerste en tweede leerjaar: spelen met letters en woorden, met cijfers en sommen, spannende verhalen. Voor de derde en vierdeklassers is er *Splinter* en voor de tien-plussers *Junior*. Verhalen op hun niveau, foto's en plaatjes om uit te knippen, denkspelletjes enz. *TikTak*, *Pluim* (vroeger *Plons*) en *Junior* bestonden al, *Splinter* is spiksplinternieuw.

TikTak, *Pluim* en *Splinter* kosten 420 frank voor 10 nummers. *Junior* kost 475 frank voor 10 nummers. Het elfde abonnement is gratis en scholen krijgen 15% van het abonnementsgeld terug als boekenbon.

Infodok - Brabançonnestraat 95A - 3000 Leuven - t 016-22 87 44

TENTOONSTELLINGEN

- *Kunst in de lucht*: van 15 februari tot 21 april.

Voor een happening in Osaka in 1987 maakten kunstenaars als *Stella, Rauschenberg, Wesselman* enz. zeer mooie vliegers. Deze unieke collectie van ongeveer **120 vliegers** van ruim 100 kunstenaars kunt u nu in Brussel komen bekijken.

Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België - Regenschapsstraat 3 - 1000 Brussel - t 02-513 96 30

- 20 *Soujetfotografen 1917-1940*: van 20 december tot 24 februari.

Een goed gespreid overzicht van de wijze waarop talrijke fotografen in deze periode hun werk zowel vormelijk als inhoudelijk ten dienste stelden van de idealen en doelstellingen van **de revolutie**. Centraal staat *Alexander Rodtchenko*, één van de belangrijkste Russische avant-garde kunstenaars.

Lieven De Winne:
Portret van Koning Leopold I, nog tot 20 januari in de Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België.

Provinciaal Museum voor Fotografie - Waalse Kaai 47-2000 Antwerpen - t 03-216 22 11

KLASSETIP VAN DE MAAND

- *Musea en vorstelijke portretten*: tot 20 januari.

Een tentoonstelling gewijd aan **de dynastie** (in het kader van de Koninklijke Feestelijkheden 40/60) met schilderijen, beeldhouwwerken, tekeningen en documentair materiaal uit de eigen verzameling van het museum. De meeste werken komen uit de reserves. Dit is dus een enige gelegenheid om scènes uit de Belgische geschiedenis en onbekende koninklijke en prinselijke portretten te ontdekken.

Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België - Regenschapsstraat 3 - 1000 Brussel - t 02-513 96 30 - toegang gratis

POEZIEWEDSTRIJD

De «*Tweede Mariëndaalwedstrijd*» voor poëzie staat open voor alle leerlingen van het secundair onderwijs. De kandidaten worden verdeeld in drie leeftijdscategorieën. Zij kunnen tot 29 maart **twee gedichten** insturen met op de achterkant naam, adres, geboortedatum en -plaats, school, leerjaar en studierichting.

Daniël Billiet, André Sollie, Ina Staberg en *Gil Vander Heyden* zullen de prijzen verdelen. De prijsuitreiking vindt plaats op 26 april tijdens het «*Poëziefestival voor jonge dichters*».

Vrij Technisch Instituut Mariendaal - Freddy Jonckers - Rozengaard 1 - 3290 Diest - t 013-31 20 71

IN GROEP NAAR NEDERLAND

«*Nederland. Je kan er alle kanten uit*» is een nieuwe brochure van het Nederlands Bureau voor Toerisme. Daarin staan 21 klinkende tips voor evenveel **groepsuitstappen**. Wilt u gaan zeilen in Zeeuws-Vlaanderen of wandelen op Texel? Kanovaren in Overijssel of het oerwoud van Arnhem verkennen? Misschien vindt u hier de schooluitstap waar u al jaren van droomde. De brochure is gratis.

Nederlands Bureau voor Toerisme - Ravensteinstraat 68 - 1000 Brussel - t 02-511 86 46

WEDSTRIJD MILIEU-EDUCATIE

Het tijdschrift *Persoon en Gemeenschap* organiseert een wedstrijd voor het basis- en middelbaar onderwijs met als thema «milieu-»

educatie».

De jury zal sterk de voorkeur geven aan een vakoverschrijdende projectmatige aanpak, terreinwerk, actiegericht werken en een duidelijke fasering in het project (voorbereiding, actieve fase, evaluatie). Reglement en prijsverdeling ontvangen de scholen in december. □

Prof. F. De Fever – V.U.B. – Eenheid Orthopedagogie – Pleinlaan 2 – 1050 Brussel – ☎ 02-641 26 20

MUZIEK VOOR BASIS-SCHOLEN

Hoeveel Batavieren kwamen ons land binnen en wat zat er in hun lunchpakket? Wat hield Napoleon altijd zo stevig vast in zijn binnenzak? Het antwoord op deze en andere moeilijke vragen vindt u in de **musical** «Mirákel». Deze musical en tal van andere worden verspreid door Jingo Music, een Nederlandse muziekuitgeverij o.l.v. *Cees West*, de componist van de meeste van deze werken.

Hiermee geeft hij een antwoord op de vraag van veel basisscholen: eigentijdse musicals, die met weinig middelen én met veel eigen inbreng op korte tijd kunnen worden ingestudeerd. Misschien een leuk idee voor uw school? U kunt steeds een kennismakingspakket aanvragen. Mits een kleine bijdrage krijgt u dan het volledige tekstboek, een uittreksel van de handleiding én een cassette met fragmenten van de liedjes. □

Jingo Music – Duinweg 23 – 2082 CA

Santpoort-Zuid – Nederland – ☎ 00-31-23 38 19 66

DARBAT EL BENDIR

«Darbat el Bendir», op de klanken van de Bendir, is een occasionele **tentoonstelling** van de **Marokkaanse vrouwenwerking** *Nadi Echams*. Panelen met foto's en begeleidende teksten, muziekinstrumenten, feestkleding, handwerk enz. illustreren de belangrijkste feesten in de Marokkaanse cultuur. U kunt deze tentoonstelling naar uw school halen voor 1200 fr. □

Nadi Echams – Hilde Liessens – Korte Batterijstraat 7 – 2018 Antwerpen – ☎ 03-216 15 99

DE WERELD IN JE KLAS

Het Nederlands Instituut voor Audiovisuele Media realiseerde een reeks **video-programma's voor de basisschool**. De reeks «De wereld in je klas» behandelt thema's als Derde Wereld (Unicef), wintersport, milieu, prentenboeken, je lichaam enz. Ze is bruikbaar bij aardrijkskunde, wereldoriëntatie, gezondheidseducatie, taal, expressie enz.

Bij elke cassette hoort een brochure met tips, opdrachten en verwerkingssuggesties. Een uitgebreide informatiefolder geeft een korte inhoud van alle programma's en vertelt bij welke vakken en voor welke klassen elke cassette bruikbaar is. Een cassette met meerdere programma's rond hetzelfde thema kost 1675 frank. □

Infodok – Brabantconnestraat 95A – 3000 Leuven – ☎ 016-22 87 44

LATIJS-AMERIKA

SAGO wil jongeren kennis laten maken met de rijkdom van de **Latijnsamerikaanse cultuur** én de talrijke problemen op dit continent. Daarvoor bieden ze video's, foto- en diareeksen, tentoonstellingen en creatieve ateliers rond allerlei thema's: Indianen, het Amazonewoud, jongeren, vrouwen...

SAGO kan ook sprekers leveren, geeft het maandblad «Solidariteit» uit en heeft een documentatiecentrum met meer dan 3000 boeken en 600 tijdschriften. Op aanvraag ontvangt u een speciaal samengesteld informatiepakket. □

SAGO – Latijns-Amerikacentrum – Lange Lozanastraat 14 – 2018 Antwerpen – ☎ 03-237 56 30

BROSFABRIEK

Nu als schoolmoe? Eris misschien een oplossing. De Brosfabriek: **deeltijds op school en deeltijds werken**. Het Centrum voor Deeltijds Onderwijs en het Centrum voor Grootstedelijk Jeugdwerk hebben dit nieuwe project opgestart en zowaar, er wordt minder gespijbel dan in het «gewone» onderwijs. De jongeren maken eerst kennis met diverse onderwerpen: bouw, textiel, kantoor, sport, film, koken... En dan zoeken ze werk. Twee dagen school en drie dagen werken. Geen werk? Geen paniek, ook de Brosfabriek moet nog worden opgeknapt. □

De Brosfabriek – ☎ 02-425 28 83

B.R.T.-SCHOOLTELEVISIE

Elke zaterdag van 10 u. tot 12 u.45.

(Op 12 januari krijgt u vanaf 12

u.15 een interview over een thema uit KLASSE).

BASISONDERWIJS

5 januari

10 u.: Het postkonijn (3+4) aflevering [1]

10 u.29: Gemiddelden, percenten, gegevens verzamelen (5+6) [5]

12 januari

10 u.: Speel je mee met lijn en vorm? (1+2) [4]

10 u.25: Het konijn aan de lijn (3+4) [2]

19 januari

10 u.: Het konijn in de krant (3+4) [3]

10 u.25: Cartografie of hoe je problemen oplost (5+6) [6]

26 januari

10 u.: Reintjens en Vuiltjens: Stinkje (1+2) [1]

10 u.30: Het konijn in de ether (3+4) [4]

SECUNDAIR ONDERWIJS

5 januari

11 u.: Het bos, een rijkdom [2]

11 u.25: De Kelten [1]

11 u.50: Terugblik op de klassieke mechanica [26]

12 januari

11 u.: Jeugd en natuurbehoud [3]

11 u.25: De Kelten [2]

11 u.50: Nieuwe uitdagingen in de Afrikaanse wereld [1]

12 u.15: themagesprek i.s.m. KLASSE

19 januari

11 u.: Natuurlijke en gehele getallen [1]

11 u.25: Industrie [6]

11 u.50: Nieuwe uitdagingen in de Afrikaanse wereld [2]

26 januari

11 u.: Rationale getallen [2]

11 u.25: Wonen [7]

11 u.50: Nieuwe uitdagingen in de Afrikaanse wereld [3] □

Schoolagenda

Luc Stoops (31) is adjunct-bibliothecaris van de Centrale Onderwijsbibliotheek in Brussel. Daar volgt hij het onderwijs vanop de databank. Dit is zijn week.

M
A

Manic Monday. Om half negen wandel ik de deur uit en in een mum van tijd ben ik in de Louizalaan.

Daar begint het hectische stadsleven: de god op wielen is overal, rijen trams sluipen langs elkaar, zakenlui reppen zich. Heel 1990 lang al ligt bovendien het Louizaplein open: die eeuwige werf Brussel. Op kantoor vormen besteladministratie, catalografie en zoekwerk de hoofdgangen van mijn dagelijks menu. Vandaag is mijn baas extra inventief in het bedenken van tussendoortjes. 's Avonds doorwerken tot een uur of zes. Op straten en trams is dan al wat speelruimte. De lichtreclames langs de kleine ring bezorgen de stad een flitsende avondjurk. Sinds ik de charmes van het vaderschap ontdekte—Levi is nu vijf maanden jong—tracht ik elke keer weer mijn record te breken op de 200 m tussen tramhalte en thuis.

P

Mijn nine to five begint met een blik op mijn PC-agenda. Alles wat ik zeker moet klaarspelen staat in mijn Doe-het-nú

bestandje. Op het programma vandaag: «Acco 65 OK?» «MIK bellen», «U.S.A. today». Cryptisch voor de buitenwereld maar voor mij gewoon knopen in mijn zakdoek. Even koffie bijtanken met Yvonne

en Staf en dan één voor één die knopen ontwarren.

Van zes tot halftien naar de Spaanse les. Het is mijn vierde jaar en ik veroorloof me maar om de twee weken te gaan, por causa del niño.

W
O

Weekbladendag, met porties Tom Lanoye en Gerrit Six bij het ontbijt. In de bibliotheek lopen naar aanleiding van studiedagen, persnota's of een nieuwe editie van Klasse geregeld dringende vragen binnen over educatieve items. Zo zoekt een kabinetsmedewerker vandaag up to date materiaal over mondiale vorming. Dat wordt telecommuniceren met onze Nederlandse evenknie. Hun databanken zijn pareltjes met duizenden korte notities van voor de onderwijswereld relevante boeken en tijdschriftartikels.

B

Extra vroeg op want Ellie heeft een studiedag in Leuven en Levi wordt om 8 uur afgeleverd bij Kathleen en Piet. Zijn eerste hele dag uitbested en de jongen maalt er niet om. The proof of the (glutenvrije) pudding is in the eating en niet in wie hem serveert, zal hij denken. 's Avonds blijkt dat hij zijn eerste noten op de piano heeft getokkeld.

Wachten tot je 9 bent Levi. En eerst je theorie.

V
R

Om 9 uur stipt afspraak met iemand van Data Trek. De bibliotheek automatiseert en die firma levert de software voor het beheer van de tijdschriften. De vertegenwoordiger komt uit Parijs en de programmatuur is All American. Dat levert staaltjes op in de stijl van Inspector Clouseau (Pink Panther): «check-in» wordt «chicken», «money» klinkt als de bekende impressionist. Fred en ik proberen cool te kijken. Voor het overige klaar als een klontje die software. Verwachtingen hoog gespannen.

Za
Zo

Tijd voor onszelf, met z'n drieën kustwaarts. Dat betekent flaneren en daarna eten uit de zee. Het is herfst maar behaaglijk warm, net Indian Summer. Ik loods Ellie en Levi langs de straten uit mijn Knokse kinderjaren. Wanneer de bakkersvrouw van La Bonbonnière me herkent besef ik hoe de jaren vliegen. Kan je nagaan hoe snel deze week voorbijraasde.

